

SZENT ATANÁZ GÖR. KAT. HITTUDOMÁNYI FŐISKOLA
INSTITUTUM SANCTO ATHANASIO NOMINATUM

ATHANASIANA

56

Nyíregyháza
2023

ATHANASIANA
a Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskola folyóirata

Alapítva 1995-ben

Főszerkesztő:
Ivancsó István

A szerkesztőbizottság tagjai:
Janka György, Szabó Péter, Véghseő Tamás, Vincze Krisztián

A szerkesztőség címe:
Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskola
H 4400 Nyíregyháza
Bethlen G. u. 13–19.
Tel./Fax: +36/42/597-600
www.szentatanaz.hu
szentatanaz@szentatanaz.hu

Postacím:
H-4401 Nyíregyháza, Pf. 303

Felelős kiadó:
dr. Odrobina László mb. rektor

© Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskola, 2023

ISSN 1219-9915

Megrendelhető a fenti címek bármelyikén
Az egyes számok ára: 1.000 Ft

HÁMORI ANTAL

A „magzat” életének jogi védelme A Dobbs v. Jackson abortuszdöntés magyarországi szálai

TARTALOM: 1. Bevezetés – kérdésfeltevés; 2. Az Alkotmánybíróság határozatai és az Alaptörvény – a jog fogalma; 2.1. A 23/1990. (X. 31.) AB határozat, a 64/1991. (XII. 17.); AB határozat és a 48/1998. (XI. 23.) AB határozat; 2.1.1. Jogfogalmi összefüggések; 2.1.2. Határozati összefüggések; 2.1.3. A 23/1990. (X. 31.) AB határozat; 2.1.4. A 64/1991. (XII. 17.) AB határozat; 2.1.5. A 48/1998. (XI. 23.) AB határozat; 3. Az Alaptörvény és negyedik módosítása; 4. Következtetések.

ANTAL HÁMORI: The Legal Protection of ‘Foetal’ Life: Ramifications of the Dobbs v. Jackson Ruling in Hungary

In conjunction with the important Dobbs v. Jackson ruling of the Federal Supreme Court of the United States of America on the cessation of federal protection for the choice of abortion published on 24 June 2022, generating considerable interest and public discourse, the present study discusses the highly topical and significant theme of the legal protection of unborn human beings, with special emphasis on the rulings of the Hungarian Constitutional Court and the provisions of the Fundamental Law of Hungary, identifying a range of questions and searching for answers. Without bypassing the concepts ‘law’ and ‘human dignity’, one of the questions one may rightly ask is what lessons the ruling of the Supreme Court of the USA could offer to Hungarian legislation and law enforcement.

A még meg nem született emberi lény életének jogi védelme Magyarországon és más államokban is rendkívül aktuális, jelentős téma. Legutóbb hazánkban a 2022. szeptember 15-én hatályba lépett 29/2022. (IX. 12.) BM rendelet, az Amerikai Egyesült Államokban szövetségi szinten a 2022. június 24-én kihirdetett Dobbs v. Jackson legfelső bírósági ítélet érintette a vonatkozó szabályozást. Mindkét aktus érthető okoknál fogva jelentős érdeklődéssel, diskurzussal jár. Kérdés például, hogy az USA Legfelső Bíróságának nagy horderejű döntése, az abortuszválasztás szövetségi védelmének megszüntetése milyen tanulságokat szolgáltatathat a magyar jogalkotók és jogalkalmazók számára, az Alkotmánybíróság határozataira és az Alaptörvény rendelkezéseire is figyelemmel.

1. Bevezetés – kérdésfeltevés

A *Jogtudományi Közlöny* 2022/7–8. számának 265. oldalán az Amerikai Egyesült Államok Szövetségi Legfelső Bírósága 2022. június 24-én kihirdetett Dobbs v. Jackson ítélete nyomán megjelent diskurzusra felhívást követően napvilágot látott magyar magzati „szívhangrendelet”, a magzati élet védelméről szóló 1992. évi LXXIX.

törvény végrehajtásáról szóló 32/1992. (XII. 23.) NM rendelet módosításáról szóló 29/2022. (IX. 12.) BM rendelet (a továbbiakban: BM rendelet) megalkotásának mozgatórugói között valószínűleg jelentős mértékben jelenhettek meg nemcsak a magyarországi előzmények,¹⁵ hanem éppenséggel pont az USA tagállamainak a körében az utóbbi években egyre inkább megszületett „szívhangos”, „első szívdobbanásos” jogszabályok,¹⁶ amelyek vélhetően a magyar jogalkotó számára is a *Dobbs v. Jackson* döntésben csúcsondhattak ki. A BM rendelet meghozatalát a vonatkozó lengyelországi aktusok, például a 2020. október 22-i lengyel alkotmánybírósági határozat is inspirálhatta.¹⁷

A BM rendelet szerint: „A bemutatott orvosi lelet rögzíti, hogy az állapotos nő számára az egészségügyi szolgáltató a magzati életfunkciók működésére utaló tényezőt egyértelműen azonosítható módon bemutatta”. Az *Egészségügyi Közlöny* 2022/15. számában megjelent belügyminisztériumi egészségügyi szakmai irányelv VII. 1. 1.3. alpontja tartalmazza: „Nem kívánt terhesség esetén biztosítani kell, hogy a várandós nő a magzatot, annak az adott terhességi korra jellemző életfunkcióit, szív működését észlelje (pl. a magzat ultrahang képét, a szív pulzációját, ha technikailag lehetséges, egyértelműen azonosítva meg kell részére mutatni, illetve a szívhangot meghallgattatni, amennyiben annak orvosi ellenjavallata nem áll fenn)”. A BM rendelet, a belügyminisztériumi egészségügyi szakmai irányelv idézett részének és bizonyos mértékű visszhangjának elemzése külön tanulmányban szerepel,¹⁸

¹⁵ Lásd pl. H/11076/1., H/11076/2. (2016), jegyzőkönyv az Országgyűlés Népjelölti bizottságának 2016. október 5-én megtartott üléséről, NJB/23-2/2016., NJB-9/2016. sz. ülés (NJB-32/2014-2018. sz. ülés), 2., 4–6., 8–19., 22.; HÁMORI ANTAL, „A művi abortusz visszaszorítása érdekében állást foglaló országgyűlési határozati javaslat margójára”, in *Magyar Katolikus Orvosok Szent Lukács Egyesületének Tudósítója* 1 (2017) 5–28.; H/1184/1., H/1184/2. (2018), jegyzőkönyv az Országgyűlés Népjelölti bizottságának 2018. november 6-án megtartott üléséről, NJB-41/15-2/2018. NJB-9/2018. sz. ülés (NJB-9/2018-2022. sz. ülés), 31–37.; HÁMORI ANTAL, „A magzat szívhangjának meghallgatására vonatkozó legújabb országgyűlési határozati javaslat margójára”, in *Magyar Katolikus Orvosok Szent Lukács Egyesületének Tudósítója* 2–3 (2019) 63–75.; 2016. október 10-i, K/12461. sz., emberi erőforrások miniszterének címzett országgyűlési képviselői írásbeli kérdés, 2016. október 24-i, K/12461/1. sz. válasz; 2017. április 20-i, K/15279. sz., emberi erőforrások miniszterének címzett országgyűlési képviselői írásbeli kérdés, 2017. május 8-i, K/15279/1. sz. válasz; 2017. május 15-i, K/15653. sz., emberi erőforrások miniszterének címzett országgyűlési képviselői kérdés, 2017. május 30-i, K/15653/1. sz. válasz. A két országgyűlési határozati javaslat szerint a szabályozás arra terjedt volna ki, hogy „a terhességmegszakítás elvégzése előtti utolsó orvosi vizsgálaton az anyának kötelező legyen a magzat szívhangját meghallgatnia” „ultrahangkészülékkel”, amely tartalom a BM rendelethez képest jelentős magzatvédelmi többlettel bír.

¹⁶ HÁMORI ANTAL, „Adalékok emberi jogi (alternatív) jelentésekhez (élet-, egészség-, család-, nő-, gyermek-, menekültvédelem)”, in *Athanasiana* 2 (2021) 29–30. (15–64.); HÁMORI ANTAL, „Az abortusz és az eutanázia tendenciái”, in *Deliberationes* 2 (2019) 69., 75–76., 97–99. (69–186.); UDVARY SÁNDOR, „Hübrisz helyett hatalommegosztás. A *Dobbs v. Jackson* döntés az abortusz kapcsán”, in *Jogtudományi Közlöny* 7–8 (2022) 278.

¹⁷ HÁMORI, „Adalékok emberi jogi (alternatív) jelentésekhez”, 29.; HÁMORI, „Az abortusz és az eutanázia tendenciái”, 96–97.

¹⁸ HÁMORI ANTAL, „A művi abortusz magyar állami szabályozásának egyes aktuális kérdései (alapjogi aspektusok)”, in *Fundamentum* 1 (2023).

ezért jelen írásomban erre nem, hanem a Dobbs v. Jackson határozat (egyéb) magyarországi „szálaira” térek ki.

Udvary Sándor magyar vonatkozásokat is keresve publikálta tárgyban elemzését, gondolatait. A diskurzusra, „további értelmezésre” felhívás szerint is „nemcsak angolszász környezetben való érvényesség”-ről van szó. Az egyik ilyen kérdésselvetést mindjárt az szolgáltathatja, amit az USA legfőbb bírói fóruma eme ítéletében kimondott: „az Alkotmány nem tartalmaz jogot az abortuszhoz” (az abortuszhoz nincsen alkotmányos jog); azaz „Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) vajon tartalmaz-e jogot az abortuszhoz?” – mondhatni, „Vissza az alapokhoz?”, ismét citált főszerkesztői megfogalmazással élve például a „jog mibenlétének, értelmezésének” „alapkérdéseihöz”, a „jog” fogalmához (?).¹⁹

Tekintettel a kérdések, a téma jelentőségére,²⁰ az élet és méltóság alapvető, kiemelkedő értékére, különösen arra, hogy élet nélkül önrendelkezés, szabadság, jog sincsen, a jelenlegi helyzetre is figyelemmel, teljesen egyetértek a megfelelő diskurzus szükségességével.²¹ A mai állapotokat illetően gondolhatunk például a magyar bírósági gyakorlatban évtizedek óta fennálló, nagy viharokkal járó, jogegységi határozattól sem mentes széttartóságra, sőt, jogegység hiányra is,²² amelyhez a magzati

¹⁹ Lásd pl. FRIVALDSZKY JÁNOS, „Legal Personality and the Right to Life and Dignity in Contemporary Catholic Natural Law Philosophy”, in KOLTAY ANDRÁS (ed.), *Christianity and Human Rights Perspectives from Hungary*, Budapest 2021, 251–301.; FRIVALDSZKY JÁNOS, „Az ember jogalanyiségének, életéhez és méltóságához való joga a kortárs katolikus természetjogi alapú jogfilozófiai megközelítésben”, in *Acta Humana* 4 (2020) 35–85.; FRIVALDSZKY JÁNOS, „Az ember lélekkel bíró személy fogantatásától kezdve: az ezzel ellentétes helytelen életpárti álláspontok cáfolatához”, in *A Magyarországi Aquinói Szent Tamás Társaság Közleményei VI.*, Budapest 2019, 46–60.; FRIVALDSZKY JÁNOS, *Jog a személyközi viszonyokban. Az olasz jogfilozófia nyomdokain*, Budapest 2012, 243–292.; FRIVALDSZKY JÁNOS, *Klasszikus természetjog és jogfilozófia*, Budapest 2007, 436., 438.; HÁMORI ANTAL, „Természetjog és (alkotmány)bírászkodás a még meg nem született emberi lény védelmében”, in FRIVALDSZKY JÁNOS – TUSSAY ÁKOS (szerk.), *A Természetjog Napja. Konferenciatanulmányok*, Budapest 2017, 11–42.; HÁMORI ANTAL, „Mikortól ember az ember a 21. századi Magyarország jövőképeben – a jog tükrében?”, in BESZTERI BÉLA – MAJOROS PÁL (szerk.), *A huszonegyedik század kihívásai és Magyarország jövőképe*, Veszprém 2011, 411–425.; HÁMORI ANTAL, „Természetjog és alkotmányunk – különös tekintettel az élethez való jogra”, in *Iustum Aequum Salutare* 1 (2015) 101–110.

²⁰ A téma jelentőségét érzékeltető bel- és külföldi szakirodalmat, forrásokat lásd pl. HÁMORI ANTAL, „Érvek a még meg nem született emberi lény védelmére. Észrevételek egy abortusszal kapcsolatos íráshoz”, in *Iustum Aequum Salutare* 4 (2019) 69–89.; HÁMORI ANTAL, „Az abortusz és az eutanázia tendenciái”, 69–186.; HÁMORI ANTAL, „A család(ok) és a magzati élet védelme, támogatása a mai magyar jogban demográfiai helyzetképpel”, in *Iustum Aequum Salutare* 4 (2016) 91–151.

²¹ Az élethez való jog jelentőségét illetően lásd pl. LAMM VANDA (főszerk.), *Jogi lexikon*, Budapest 2009, 184.: „a legfontosabb emberi jog, amelyet minden felfogás alapvetőnek ismer el. Az élethez való jog vitathatatlanul a legalapvetőbb emberi jog, hiszen az összes többi emberi jog csak e jog megléte esetén érvényesülhet”.

²² Lásd pl. BENE LAJOS, „Jobb lett volna, ha meg sem születik?”, in *Polgári Jog* 7–8 (2021) 30–36.; BENKE JÓZSEF, „A természetből adott károsodással születés és a szülők vagyoni kompenzációja a formálódó hazai felsőbb bírósági gyakorlatban”, in *Magyar Jog* 1 (2022) 1–15.; BENKE JÓZSEF, „Reprodukciós sérelmek (I. rész) – A gyermek által indított kárterítési perek újabb világtendenciáiról”, in *Bírósági Döntések Tára* 11 (2019) 66–72.; HÁMORI ANTAL, „A még meg nem született emberi lény élete és a

élet védelméről szóló 1992. évi LXXIX. törvény (a továbbiakban: Mvt.) 6. § (3) bekezdése alaptörvény-ellenessége megállapítására és megsemmisítésére irányuló fővárosi törvényszéki bírói indítvány visszautasításáról rendelkező, 2021. március 9-én kelt, III/1838/2020. számú, négy alkotmánybíró különvéleményével meghozott alkotmánybírói végzés ugyancsak kapcsolódik, és az Alkotmánybíróshoz fordulás – véleményem szerint fennálló – szűkös volta is hozzátartozik.²³ A gazdag szakirodalomból Benke József nagy kutatómunkáról tanúskodó, vonatkozó bírósági gyakorlatot feltérképező, 2022-ben megjelent tanulmányában olvasható, Mvt. 6. § (3) bekezdésével kapcsolatos javaslataira is utalok.²⁴

Udvary Sándor idézi a hivatkozott tanulmányában, a 278. oldalon Scalia főbíró nézetét, amely szerint „a társadalmi mérnökösködés helyett a SC tagjainak az alkotmány eredeti értelméből kell kiindulnia. Az abortuszról alkotott nézete szerint, ha az alkotmányozó nem tette azt a kérdést a szöveg részévé, akkor bírói hatalommal való visszaélésnek tekintendő azt mintegy beleolvasni a szövegbe, új alapjogként megteremtteni”. Ennek kapcsán is felelevenedhet előttünk mind a halálbüntetés alkotmányellenességéről szóló 23/1990. (X. 23.) AB határozat, mind az első abortuszhatározat, a 64/1991. (XII. 17.) AB határozat (pl. „az alkotmány eredeti értelme” és a többségi álláspont szerinti – két alkotmányi rendelkezés közötti – „összeütközés”, „összhanghiány”, „ellentmondás”, illetve két egymással ellentétes tendencia miatti hatáskörhiány-kérdés szempontjából). Vajon a magyar Alkotmánynak mi volt az „eredeti értelme”, tartalma a művi abortusz tekintetében? Vajon tényleg levezethető volt az első abortuszhatározat szerinti mindkét álláspont, illetve a két egymással ellentétes álláspont közül az egyik, vagy egyszerűen arról van szó, hogy a művi abortusz – az állapotos nő életveszélyének esetét nem számítva – alkotmányellenes (függetlenül a „magzat” jogalanyiségének kérdésétől)? Egyáltalán, az Alkotmánybíróshoz mire van hatalma, felhatalmazása, e testület alkothat-e jogot,

---

vele keletkezett fogyatékos gyermek emberi méltósága védelmének összefüggése – válasz az EBH 2015.P.11.-re”, in *Jogtudományi Közlöny* 1 (2018) 46–52.; HÁMORI ANTAL, „A még meg nem született emberi lény élete és a vele-keletkezett fogyatékos gyermek emberi méltósága védelmének összefüggése a mai magyar jogban”, in FRIVALDSZKY JÁNOS – TUSSAY ÁKOS (szerk.), *A Természetjog Napja. Konferenciatanulmányok*, Budapest 2017, 43–111.; HÁMORI ANTAL, „Az ember élve születése nem káresemény (a Legfelsőbb Bíróság 1/2008. PJE számú jogegységi határozata; alkotmányjogi aspektusok)”, in *Jogtudományi Közlöny* 11 (2009) 471–482.; HÁMORI ANTAL, „Kártérítési felelősség a fogyatékossgal való születés miatt?”, in *Magyar Jog* 2 (2007) 92–100.; HERPAI ANNAMÁRIA, „Újabb jelenségek a születéssel kapcsolatos kártérítési igények körében”, in *Magyar Jog* 11 (2005) 691–701.; KÖLES TIBOR, *Orvosi műhiba perek*, Budapest, 1999, 242.; LÁBADY TAMÁS, „A fogyatékossgal született gyermek saját jogú kártérítési igényéről”, in *Családi Jog* 3 (2006) 15–25.; NAVRATYIL ZOLTÁN, *A gyermek mint „kár”?* Budapest 2019, 134.; NAVRATYIL ZOLTÁN, „Keresztülhúzott családtervezés: a gyermek, mint kár”, in *Jogtudományi Közlöny* 7–8 (2009) 321–333.; ZAKARIÁS KINGA, „Az emberi élet, mint kár? (A Legfelsőbb Bíróság 1/2008. PJE számú jogegységi határozatának vizsgálata az Alkotmány 54. § (1) szempontjából)”, in *Magyar Jog* 11 (2010) 655–668.

²³ HÁMORI ANTAL, „Javaslat a még meg nem született emberi lény életének fokozottabb védelmére érdekében”, in *Jogelméleti Szemle* 1 (2022) 43–45. (36–54.).

²⁴ BENKE, „A természettől adott károsodással születés”, 14–15.

rádadásul alapjogot (pl. az abortuszhoz) – „valódi alkotmányos alapjog” hiányáról, „felhatalmazás nélküli bírói hatalom”-ról, hatalommal való visszaélésről, nem megfelelő hatalommegosztásról, „hübrisz”-ről, „túltengő önbizalom”-ról, „önhittség”-ről, „felfuvalkodottság”-ról van-e szó (vagy ki mit ért „hübrisz”-en)?²⁵ Ha az Alkotmánybíróság – vonatkozó alaptörvénymódosítás, illetve új alaptörvény hiányában – eltérne az első abortuszhatározatban és a második abortuszhatározatban, a 48/1998. (XI. 23.) AB határozatban foglaltaktól – miként az utóbbiban némileg eltért az előbbiben foglaltaktól –, akkor azt mivel indokolhatná, mi a kellően alapos indokolás mércéje, szempontrendszere? Arra is gondolva, „[e]lzenben nem is szabad visszariadni attól, hogy rossz döntés esetén megváltoztassuk a korábbi gyakorlatot – így a többségi vélemény”,²⁶ lehet-e „aktivista”, mennyiben lehet „aktivista” az Alkotmánybíróság?²⁷

Udvary Sándor a 23/1990. (X. 31.) AB határozat mellett az első abortuszhatározatot is megemlíti,²⁸ amellyel kapcsolatban érdemesnek tartom hangsúlyozni, hogy a testület ebben a határozatban csak formai szempontból foglalt állást az abortuszszabályozást illetően, azaz tartalmi szempontból nem „döntötte el” a kérdést, a felelősséget a törvényhozónak, illetve az alkotmányozónak, alkotmánymódosítóknak adta (tovább), illetve hagyta meg.

Udvary Sándor véleménye szerint: „ha egy adott jognak nincsen alkotmányi elismerése, akkor helyes irányba az a döntés mutat, amely a választók kezébe helyezi vissza a kérdést”;²⁹ „az alkotmány hallgatása miatt az emberek kezébe helyezendő a döntés. Példás az a bírói önkontroll, amivel 50 éven át élvezett – az originalisták által teherként megélt – hatalmat most visszaadja a bírói testület”;³⁰ „A magunk részéről inkább értünk egyet azzal az önkontrollal, amit a Dobbs-határozat többsége is képviselt, és az alkotmányozó a választópolgár kezébe tette le a hatalmat ahelyett, hogy a bíróságra bízta volna a társadalmi mérnökösödést”;³¹ „ezeket [a szempontokat], és minél szélesebb körben további szempontokat a jogalkotási, alkotmányozási folyamat során kell figyelembe venni”;³² a Dobbs v. Jackson döntés kapcsán keletkezett és elfogadott európai parlamenti állásfoglalási indítvány³³ – amelyben a Tanácsnak tett szövetszerű javaslat az Európai Unió Alapjogi Chartájának 7a. cikkel, „Mindenkinek joga van a biztonságos és legális abortuszhoz” szö-

---

²⁵ Vö. UDVARY, „Hübrisz helyett hatalommegosztás”, 280–281., 285.; BAKOS FERENC (főszerk.), *Idegen szavak és kifejezések szótára*, 2007, 271.: „hybris [e: hübrisz] gör túltengő önbizalom, önhittség, felfuvalkodottság”. Udvary Sándor a Dobbs v. Jackson határozat „talán legnagyobb erényének” a többségi döntés szerinti „önkontrollt” látja (uo., 281.).

²⁶ UDVARY, „Hübrisz helyett hatalommegosztás”, 281.

²⁷ Vö. uo.

²⁸ Uo., 281–282.

²⁹ Uo., 282.

³⁰ Uo., 283.

³¹ Uo.

³² Uo., 284.

³³ B9-0365/2022. (2022. július 5.), 2022. július 7-i EP állásfoglalás [2022/2742(RSP), T9-0302/2022].

veggel történő kiegészítésére vonatkozik – „figyelemreméltó”, „[a]z általunk elemzett döntés szempontjából ez a lépés biztató, mivel ez a vita bármely jogi változást a demokratikus jogalkotási csatornákon keresztül fog eredményezni – összhangban azzal az elvárással, hogy a polgároknak és választott képviselőknek kell kimondani egy ilyen kérdésben a végső szót”.³⁴ Kérdés, hogy a választópolgárok által választott képviselők által választott (alkotmány)bírók – magas szinten kvalifikált jogászok – miért ne mondhatnák ki egy ilyen kérdésben (vagy pl. a halálbüntetéssel kapcsolatos kérdésben, az adott esetben nemzetközi jogi kötelezettségekre is megfelelően figyelemmel) – alapvető jogkérdésben – a végső szót, amikor arra fennállni látják testületük hatáskörét, és az „elvárás” szerinti polgárok és választott képviselők zömében még csak nem is jogászok, az Országgyűlés jogalkotásának nemritkán alacsony, alkotmány-, alaptörvény-ellenes színvonaláról alkotmánybírói határozatok is bőségesen tanúskodnak,³⁵ s meggyőződésem szerint még inkább szólnának, ha a kezdeményezői alanyi kör³⁶ nem lenne oly’ szikár (a kérdés, a testületnek van-e hatásköre).

A 2022. július 7-i európai parlamenti állásfoglalás azt is tartalmazza például, hogy a *Dobbs v. Jackson* döntést követően „nyolc állam már betiltotta az abortuszt”, „26 állam várhatóan végül olyan jogszabályokat fogadhat majd el, amelyek szinte teljes mértékben tiltják az abortuszt”, „13 állam rendelkezik úgynevezett feltételes hatályba lépő törvényekkel (trigger law), amelyek azonnal hatályba léptek a *Roe kontra Wade* ügyben hozott ítélet megsemmisítését követően”; „Máltán tilos az abortuszt”.³⁷

Udvarý Sándor a *Dobbs v. Jackson* döntést illetően említi, hogy „[a] különvélemény megállapítása szerint a nők egyenlőséghez való joga sérül a döntéssel, elveszítették jogukat mint szabad és egyenlő polgárok”,³⁸ amit amiatt is fontosnak tartok – az alábbiak szerint – szóba hozni, mert meglehetősen gyakran előforduló állításról van szó.³⁹ Udvarý Sándor véleménye szerint „[e]gy körültekintő jogalkotásnak” az apát is „figyelembe kell vennie”, „abban bízunk”, „hogy majdan a tagállami alkotmányokban és törvényhozásban azért az ő szerepe is mérlegelésre kerül”, „a *Roe* és *Casey* ügyek szintén egyoldalúan, csak a női önrendelkezési jog szempontjából vizsgálták a kérdést”.⁴⁰ A 2022. július 7-i európai parlamenti állásfoglalást elolvasva, vé-

³⁴ UDVARÝ, „Hübrisz helyett hatalommegosztás”, 284.

³⁵ A „magzat”-, családvédelem témáján belül – az említett (szóban forgó) határozatokon túl – lásd pl. 17/2014. (V. 30.) AB határozat, 8/2011. (II. 18.) AB határozat, 29/2011. (IV. 7.) AB határozat; HÁMORI ANTAL, „A család és a munkavállaló védelmének alkotmányjogi összefüggése az Alkotmánybíróság határozatainak tükrében”, in HAMAR FARKAS (szerk.), *Multi-diszciplináris kihívások – sokszínű válaszok (Szimpoziumkötet 2012.)*, Budapest 2012, 50–56.

³⁶ Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés e) pont.

³⁷ https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/B-9-2022-0365_HU.html (2023.01.19.).

³⁸ UDVARÝ, „Hübrisz helyett hatalommegosztás”, 283.

³⁹ Vö. pl. 2022. július 7-i EP állásfoglalás 5., 9.; Hámori: i. m. (2019/4) 69–89.

⁴⁰ UDVARÝ, „Hübrisz helyett hatalommegosztás”, 285. Vö. Mvt. 9. § (1) bekezdés; HÁMORI, „Az abortusz és az eutanázia tendenciái”, 107–108.; HÁMORI, „A család(ok) és a magzati élet védelme”, 149–

leményem szerint Udvary Sándor megállapítása ezen EP állásfoglalásra is áll, amit az apát is figyelembe veendő álláspontot képviselő szerzőként szóvá kellene tenni, hiszen eszerint az EP állásfoglalás nem a körültekintő jogalkotás része. Nézetem szerint attól még, hogy egy javaslat a „demokratikus jogalkotási csatornákon keresztül” – akár (pl. európai uniós) alkotmányt, alkotmánymódosítást célozva – jelenik meg, nem feltétlenül „biztató”, mivel nem biztos, hogy kellően „körültekintő”.

Eljárásjogász részére bizonyára ínycsiklandozó falat eljárásjogi részek terítékre kerülése, azonban egyrészt meg kellene indokolni, hogy miért a szikár „elvárás” és miért nem a magasán kvalifikált bírói testület szerinti elvárás a kívánt, másrészt azért – véleményem szerint – mégsem lehet közömbös a döntési tartalom, annak jogi, alkotmányos alapossága, főleg, ha tartalmi kritikával is élünk. Udvary Sándor cikkének 30-as számú lábjegyzetében említett lektori észrevételek, szempontok⁴¹ a téma ismerői előtt jól ismertek, ugyanakkor a cikk is tanúsítja, hogy mások számára kevésbé azok, ezért az ezekkel szembeni érvekre is – az alábbiakban – ki kell térni. Számomra a dolog súlya, súlyos komplexitása, nagyon nehéz, bonyolult, hatalmas jogi dimenziója – alkotmányos hatáskörön belül értve – inkább említettek szerinti alkotmánybíráskodást kíván.

Udvary Sándor számára a „végső tanulság” a *Dobbs v. Jackson* döntéssel kapcsolatban, hogy „a felhatalmazás nélküli bírói hatalomhoz nem szabad ragaszkodni, és ötven év után is meg lehet annak mákonyától szabadulni. Scalia örökségéként sikerült meggyőzni a főbírók többségét arról, hogy valódi alkotmányos alapjog hiányában nem a Legfelső Bíróság bíráinak kell társadalmi mérnökösködni egy ilyen kérdésben, hanem a döntés a demokratikus processzusra, a választópolgárokra és választott képviselőikre tartozik”⁴² – a párhuzam az Alkotmánnyal és az Alaptörvénnyel, az abortusz témájában, véleményem szerint érzékelhető: „abortuszjog”⁴³ – szó szerint (és nem szó szerint?) – nem volt és nincsen benne.

Úgy vélem, az EP állásfoglalás kapcsán is gondolhatunk például Magyarországi alkotmányos identitásának védelmére⁴⁴ (akkor is, ha az Alapjogi Chartában megje-

---

151. Lásd pl. 48/1998. (XI. 23.) AB határozat, indokolás III. 2. a) pont második bekezdés, 3. b) pont negyedik bekezdés, c) pont: „Azt az Alkotmánybíróság már az Abh.-ban levezette az Alkotmányból, hogy a terhesség megszakítására nincs és nem lehet az anyának alkotmányos joga abban az értelemben, hogy a terhesség akár korai szakában is feltétel nélkül rendelkezne a magzat élete felett”.

⁴¹ Lásd: „tagadhatatlanul van sok sanyarú élethelyzet, ahol az érintettek (vagy csak az egyikük) úgy érzik, hogy nem tud a gyermek örömet hozni, mert adott esetben nem belátható számukra a gyermek felnevelése és az azzal járó terhek, vagy a gyermek erőszakból származik. Ennél is nehezebb kérdés, hogy ha valaki (még ha nem is gyermekkorban, de) fiatalon vállal gyereket, akár többet, soha nem jut hozzá az oktatáshoz és mélyszegénységben marad”.

⁴² UDVARY, „Hübrisz helyett hatalommegosztás”, 285.

⁴³ Vö. pl. 48/1998. (XI. 23.) AB határozat, indokolás III. 3., 5. („abortuszjog”).

⁴⁴ Alaptörvény R) cikk (4) bekezdés: „(4) Magyarország alkotmányos önazonosságának és keresztény kultúrájának védelme az állam minden szervének kötelessége”; XVI. cikk (1) bekezdés: „(1) Minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz. Magyarország védi a gyermekek születési nemének megfelelő önazonossághoz való jogát, és biztosítja a hazánk alkotmányos önazonosságán és keresztény kultúráján alapuló ér-

lenítik a „Mindenkinek joga van a biztonságos és legális abortuszhoz” szöveget): „könnyen lehet, hogy az egyes tagállamok az Európai Emberi Jogi Bíróság vagy az Európai Unió Bírósága előtt észérvekkel fogják védeni alkotmányos identitásukat. Ennek módszertanában a Dobbs-ügy is segítségükre lehet”⁴⁵ – a még meg nem született emberi lény életének jogi védelmében, például annak okán, hogy – úgy mond – a „biztonságos és legális abortusz” sem feltétlen, korlátlan, teljes (vö. pl. állam objektív, intézményes életvédelmi kötelezettsége – pl. a „nemzetpusztulással” szemben).

Az alábbiakban a fentiek szerinti kérdések, szempontok mentén, ilyen szemüvegen át – a terjedelmi keretekre is tekintettel – olvasom, elemzem és reflektálok a magyar Alkotmánybíróság vonatkozó határozatait és Magyarország Alaptörvényét, a lehetőségek területét.

A megfogalmazott kérdések – diskurzusra hívás jegyében, válaszokat keresve – a következők (nem taxatív):

1. Az Alkotmány tartalmazott-e jogot az abortuszhoz (az Alkotmány alapján az abortuszhoz volt-e alkotmányos jog, alapjog)? Az Alkotmánynak mi volt az eredeti („hagyományos gondolkodást”⁴⁶ valló) értelme, tartalma az életvédelem (lásd pl. halálbüntetés szabályozás), a művi abortusz tekintetében? Az alkotmány eredeti értelméből kell(ett volna)-e kiindulni? Ha az alkotmányozó nem tette az abortuszmegengedést a szöveg részévé, akkor bírói hatalommal való visszaélésnek, nem megfelelő hatalommegosztásnak tekintendő-e azt mintegy beleolvasni a szövegbe, új alapjogként megteremtteni? Valódi alkotmányos alapjog hiányáról, felhatalmazás nélküli bírói hatalomról, „hübrisz”-ről van-e szó? Az Alkotmánybíróság lehet-e „aktivista”, mennyiben lehet „aktivista”? Mi az alkotmányosság fogalma, tartalma, mércéje?

2. Levezethető volt-e az első abortuszhatározat szerinti mindkét álláspont (a „magzat” jogalany, nem jogalany),⁴⁷ illetve a két egymással ellentétes álláspont közül akár csak az egyik, vagy egyszerűen arról van szó, hogy a művi abortusz – az állapotos nő életveszélyének esetét nem számítva – alkotmányellenes (volt), úgy, hogy a „magzat” jogalanyiságát nem mondják ki, nem ismerik el (kifejezetten)? A „magzat” – alkotmányjogi értelemben – nem jogalany? A jogalanyiságot az állam adja (törvénnyel, alkotmánnyal, írásbeliséggel)? Megtehetette-e az Alkotmánybíróság, hogy a „magzat” jogalanyiságát, élethez és emberi méltósághoz való alanyi jogát nem ismeri el? „A terhességmegszakításról szóló jogszabályok alkotmányellenességének tartalmi vizsgálatába az Alkotmánybíróság” „nem bocsátkozhatott”?⁴⁸ „A magzat jogalanyiságának kérdése az Alkotmány értelmezésével nem dönthető el”?⁴⁹ Az „előkérdés”⁵⁰ valóban előkérdés?

---

tékrend szerinti nevelést”.

⁴⁵ UDVARY, „Hübrisz helyett hatalommegosztás”, 284.

⁴⁶ 64/1991. (XII. 17.) AB határozat, indokolás D) 2. d).

⁴⁷ Lásd *uo.*, D) 1., *vö. uo.*, 2. d).

⁴⁸ *Uo.*, C) 4.; *vö. uo.*, D).

⁴⁹ *Uo.*, D) 1.

3. Magyarország Alaptörvénye tartalmaz-e jogot az abortuszhoz (az Alaptörvény alapján az abortuszhoz volt-e, van-e alkotmányos jog, alapjog), és ha igen, akkor mennyiben?

4. Mi a „jog” (fogalma)? Mire terjed ki az önrendelkezési jog, „a nő méltóságához és magánélethez való joga”?⁵¹ Mi az „ember” és az „emberi méltóság” jogi fogalma?

5. Az Alkotmánybíróságnak mire volt, illetve van hatalma, felhatalmazása, e tetsület alkothat(ott)-e, alkotott-e jogot, ráadásul alapjogot (pl. az abortuszhoz)?

6. Ha az Alkotmánybíróság – vonatkozó alaptörvényt módosítás, illetve új alaptörvény hiányában – eltérne az első és a második abortuszhatározatban foglaltaktól, akkor azt mivel indokolhatná, mi a kellően alapos indokolás mércéje, szempont-rendszer?

7. „Rossz döntés” esetén az Alkotmánybíróság – „felfogása szerint”⁵² – megváltoztathatja-e a korábbi gyakorlatát (akár a „fogalmi keret”⁵³ tekintetében is)?

8. A polgároknak és választott képviselőknek kell-e kimondania egy ilyen kérdésben – az abortuszkérdésben – a végső szót?

9. Az abortusztilalommal a nők egyenlőséghez való joga sérül-e, elveszítik-e jogukat mint szabad és egyenlő polgárok – milyen mértékű tilalom esetén?

10. Az abortuszzsabályozásnál az apát is figyelembe kell-e venni, és ha igen, akkor mennyiben (vö. pl. állapotos nő önrendelkezési joga, „magzati” élet védelme⁵⁴)?

11. Ha az Európai Unió Alapjogi Chartájában megjelenítik a „Mindenkinek joga van a biztonságos és legális abortuszhoz” szöveget, akkor Magyarországnak milyen szabadsága marad, mennyiben marad szabadsága a „magzati” élet alkotmányos védelmére?

Úgy gondolom, noha – miként a „[m]áig is érvényes azonban Kant híres megállapítása, hogy »[a] jogászok még mindig keresik a jog fogalmának meghatározását«⁵⁵ mondat is mutatja – e kérdések, minden helyes, jó válasz tekintetében is a teljes konszenzusra még jócskán várni kell, (ezért) várakozásaink nem telhetnek ölbe tett kézzel, töredékes és szinte minden egyes újraolvasás, újragondolás, diskurzus után némileg változó, jó esetben gazdagodó ismereteinket bővítendő gondolkodunk – együtt is. Ennek megfelelően – nem pusztán folyóirat-terjedelmi kerek-okán – jelen írásunk sem lehet (akárcsak a feltett kérdések megválaszolása vonatkozásában) abszolút igényű újragondolás (már csak amiatt sem, mert – az ember nem mindentudó, mi, emberek – nem tudhatunk mindent), hanem mindössze egy halvány próbálkozás, annak reményével, hogy akárcsak a „jog” és az „ember” fogalma tekintetében árnyaltabb, teljesebb képet nyerhetünk.⁵⁶

---

⁵⁰ Uo., 2. c).

⁵¹ 48/1998. (XI. 23.) AB határozat, indokolás III. 3. b) pont ötödik bekezdés.

⁵² Uo.

⁵³ 64/1991. (XII. 17.) AB határozat, indokolás D) 2. d).

⁵⁴ Vö. pl. 48/1998. (XI. 23.) AB határozat, indokolás III. 3. b) pont harmadik bekezdés.

⁵⁵ Lásd LAMM, *Jogi lexikon*, 335.

⁵⁶ Vö. pl. a „jog”, az „élethez való (alanyi) jog”, a „jogalanyiség” [„teljes jogalanyiség” és „nem teljes

Az „ember”-ről való megfelelő gondolkodást azon oknál fogva is fontosnak tartom, hogy például a jogtudomány területén is tapasztalható olyan érvelés, amely szerint mintha elhalványulna, feledésbe merülne az „ember” „dimenziója”, fogalma, jelentősége, súlya, értéke, mintha valaki születése előtt nem lett volna ember, és a „személytelenséget”⁵⁷ – a jogalanyiság el nem ismerésével, és erre történő hivatkozással – akár „kényelmi” szempontok miatt a „végletekig”⁵⁸ (a születésig) fokozzák, miközben, ha például a hat hónaposan megszületett élő ember – helyesen – jogalany, alkotmányjogilag is ember, akkor a kilenc hónaposan még meg nem született élő ember ugyan miért ne lenne ilyen szempontból is ember, azaz alkotmányjogi értelemben is jogalany, és ezen valóságon, igazságon a „mélyszegénység” sem változtat. Ha pedig a még meg nem született élő emberi lények (az ún. „magzatok”) között jogalanyiságuk esetén az Alkotmánybíróság szerint sem lehet különböztetni például életkor alapján, akkor vajon miért gondolkodnánk eltérően ezen embertársak embervoltjuk tekintetében. Mindkét esetben (akkor is, ha az emberi „magzat” jogalanyiságát elismerik, és akkor is, ha nem ismerik el) ugyanarról az emberi lényről, emberről van szó. Az emberi lény miért lenne nem ember az egyik esetben, ha a másik esetben ember? A „mélyszegénység” esetén is ember az emberi „magzat”, az emberi élet pedig – véleményem szerint – alapvetőbb, nagyobb érték, mint a (mély)szegénység-nélküliség. Az emberi lény életének kioltása sokkal súlyosabb sérelemkötés, mint a mélyszegénység növekedésének eredményezése; a hat hónaposan megszületett újszülött életét sem szabad kioltani, akkor sem, amikor iszonyatosan nagy a mélyszegénység – és akkor sem, amikor bűncselekményből fogant, vagy szörnyen fogyatékkal élő.

2. Az Alkotmánybíróság határozatai és az Alaptörvény – a jog fogalma

Azt gondolom, hogy különösen a szóban forgó alapjogi témában valóban – a dolog természetéből adódóan – megkerülhetetlen azon alapokig visszanyúlni – a vonatkozó alkotmánybírósági határozatok és alaptörvényi rendelkezések összefüggésében, amelyek magáról a „jog”-ról, az „ember”-ről, az „emberi méltóság”-ról szólnak. Ezért először ezek ekkénti tárgyalása, majd III. részként a következtetések levonása, a feltett kérdések további megválaszolása következik.

---

jogalanyiság” elmélete, lásd pl. HÁMORI ANTAL, *A magzat élethez való joga*, Budapest 2000, 108–109., 123–128., 132–133.] vonatkozásában: HÁMORI, *A magzat élethez való joga*, és HÁMORI ANTAL, *Életvédelem a katolikus Egyház jogrendjében világi jogi összehasonlítással*, Budapest 2006.; HÁMORI ANTAL, *A haldokló, beteg ember életének és méltóságának tisztelete az Egyház tanításában. Az „eutánázia” problémája erkölcszociológiai szempontból, profán szakirodalmi és jogi kitekintéssel*, Budapest 2009, 352.; HÁMORI, „A művi abortusz visszaszorítása érdekében”, 11–42., HÁMORI, „Természetjog és (alkotmány)bíráskodás”, 43–111.

⁵⁷ 64/1991. (XII. 17.) AB határozat, indokolás C) 3. c.)

⁵⁸ Uo.

2.1. A 23/1990. (X. 31.) AB határozat, a 64/1991. (XII. 17.) AB határozat és a 48/1998. (XI. 23.) AB határozat

2.1.1. Jogfogalmi összefüggések

A fentiek szerint a témakör részét képezi, hogy az Alkotmánybíróság lehet-e „aktivista”, mennyiben lehet „aktivista”, az Alkotmánybíróságnak mire volt, illetve van hatalma, felhatalmazása, hatásköre, jogköre, e testület alkothat(ott)-e, alkotott-e jogot, ráadásul alapjogot (az abortuszhoz), és ha igen, akkor mennyiben; felhatalmazás nélküli bírói hatalomról, hatalommal való visszaélésről, hatáskörtúllépésről, nem megfelelő hatalommegosztásról (önkényességről, alkotmányellenességről), „hübrisz”-ről van-e szó? E tekintetben a – 64/1991. (XII. 17.) AB határozatban és a 48/1998. (XI. 23.) AB határozatban is többször hivatkozott⁵⁹ – „jog” fogalma és a halálbüntetés alkotmányellenességéről szóló 23/1990. (X. 31.) AB határozat is érintett. A megfogalmazott – megválaszolás igénylő – megannyi kérdés is alapvetően mind összefügg a „jog” fogalmával, a válaszok függenek a „jog”-ról vallott felfogásoktól,⁶⁰ az értékválasztásoktól, amelyekről a citált alkotmánybírói vélemények is tanúskodnak. A reflexiók eszerint is (várhatóan) sokszínűek, de jogállamban – tiszteletben tartva, hogy másnak más a véleménye, mértéketlenül, érveléssel, az érvek erejével – előadhatók.

A többségi (ún. pozitivistá) álláspont szerint – a halálbüntetés vonatkozásában – két alkotmányi rendelkezés, az Alkotmány 8. § (2) bekezdése és 54. § (1) bekezdése közötti összeütközés, ellentét esetéről van szó. E többségi állásponhoz képest felmerül, hogy az Alkotmánybíróság feloldhatta-e az ellentmondást, lehetett-e annyira aktív, hogy az összeütközést „megszüntesse”, volt-e erre hatalma, felhatalmazása, hatásköre, jogköre, vagy nem, és akkor az alkotmányozó, alkotmánymódosító hatáskörének megsértéséről, alkotmányellenességről van szó (lásd pl. Schmidt Péter alkotmánybíró különvéleményét). Továbbá, a művi abortusz állapotos nő életveszélyének esetén túli alkotmánybírói megengedése körében: a 64/1991. (XII. 17.) AB határozat és a 48/1998. (XI. 23.) AB határozat szerinti abortusz-„jog”⁶¹ biztosítása jelent-e elfogadhatatlan aktivizmust, hatalmon, felhatalmazáson, hatáskörön túli buzgóságot, alkotmányellenességet.

A jog fogalmának meghatározása önmagában is kereteinket szétfeszítő, hatalmas, könyvtárnyi anyaggal bíró téma, azonban – a nagyon különböző (pl. természetjogi és ún. pozitivistá, egymással nehezen kibékíthető, szerteágazó irányzatokból⁶²) alapokból táplálkozó definícióeltérések ellenére – érintése a dolog természe-

---

⁵⁹ Lásd pl. 64/1991. (XII. 17.) AB határozat, indokolás C) 3., D) 1., 2. c)-d), 3., Zlinszky János alkotmánybíró párhuzamos véleménye II. 2. pont; 48/1998. (XI. 23.) AB határozat, indokolás III. 2. b), 3. c).

⁶⁰ Lásd pl. LAMM, *Jogi lexikon*, 335.

⁶¹ Vö. pl. 48/1998. (XI. 23.) AB határozat, indokolás III. 3., 5.

⁶² Vö. pl. ERDŐ PÉTER, „A »katolikus természetjogtan« gyökerei a sztoikusok filozófiájában”, in. *Jogtudományi Közlöny* 9 (1994) 342–352.; ERDŐ PÉTER, „Eszmetörténeti megjegyzések a természetjog fo-

téből adódóan – miként a hivatkozott diskurzusra felhívásban is utalás van rá – mellőzhetetlen (lásd pl. „önrendelkezési jog”⁶³ – és határai – az abortusszal összefüggésben⁶⁴). Minderre figyelemmel röviden e tekintetben (is a diskurzus körében) az alábbiakat emelem ki, arra is gondolva, hogy „Kant híres megállapítása” feltételezi a „jog” annál tágabb fogalmának ismeretét, mint hogy „lecövekeljünk” az írott jognál. Ezt az alkotmánymagyarozatok is alátámasztják.⁶⁵

Az általam is képviselt nézet szerint a – jóból származó – jog leginkább külső, (jórészt) alanyok közti viszonyokat szabályozó, kötelező erővel bíró magatartási normák összességéként, rendszereként ragadható meg, amely a jóra, a helyesre, az igazra irányul, hozzájárulva mind az egyéni, mind a közösségi élet megfelelő, objektíve helyes, arányos kiteljesedéséhez, igazságos rendjéhez, belső békéjéhez, örök boldogságához (e kötelező erőhöz általában kényszerítő erő is társul).⁶⁶

galmának katolikus használatához”, in SOMORJAI ÁDÁM (szerk.), *Az egység szolgálatában. Köszöntő Békés Gellért 80. születésnapjára. Békés Gellért emlékkönyv*, Pannonhalma 1994, 263–284.; FRIVALDSZKY JÁNOS, „Quale legge naturale per l’Europa dopo la scuola neoclassica del diritto naturale?”, in FRACANZANI, MARCELLO – BARONCELLI, STEFANIA (ed.), *Quale religione per l’Europa?* Napoli 2014, 51–72.; FRIVALDSZKY JÁNOS, *Természetjog és emberi jogok*, Budapest 2010, 7–92.; FRIVALDSZKY JÁNOS, „Az emberi jogok természetjogi megalapozásának kortárs problémáiról a legújabb olasz jogfilozófiai irodalom tükrében”, in OROSZ ANDRÁS LÓRÁNT (szerk.), *Emberi jogok a katolikus egyház életében és jogában*, Budapest 2010, 9–41.; FRIVALDSZKY JÁNOS, „A harti természetjog minimális tartalma az olasz jogfilozófia és a klasszikus természetjogi gondolkodás szemszögéből”, *Világosság* tavasz (2010) 157–187.; FRIVALDSZKY JÁNOS, *Természetjog. Eszmetörténet*, Budapest 2001, 1–371. (és irodalmuk).

⁶³ Más, nemzetközi jogi összefüggésben lásd LAMM, *Jogi lexikon*, 535.

⁶⁴ Lásd pl. 48/1998. (XI. 23.) AB határozat, indokolás III. 3. b): „Az Alkotmánybíróság a magzat életének kiemelt védelmére vonatkozó állami kötelességgel szemben mérlegelendő jogok között mindig is első helyen említette az anya önrendelkezési jogát, amely az emberi méltósághoz való jog része. A válsághelyzet részletezése és esetleges harmadik személy általi elbírálása kétségtelenül sérti a nő magánszféráját és esetenként méltósághoz való jogát is. Ez az alapjogsérelem csakis abban az összefüggésben bírálható el, hogy terhességmegszakítással kapcsolatban következik be; ahol is a magzati élet védelmére irányuló állami kötelességgel ütközik. Az ellenőrizetlen súlyos válsághelyzet indikációjának bevezetését tehát a nő magánszférájához való joga nem teszi alkotmányosan szükségessé; az Alkotmány éppen a kellő egyensúlyt követeli meg a nő önrendelkezési joga és az állam életvédelmi kötelessége egymást korlátozó viszonyában”. „[...] a súlyos válsághelyzet ellenőrizetlen indikációjára való áttérést a nő emberi méltósághoz és magánszférájához való joga nem kényszeríti ki. Ezekkel az alkotmányos jogokkal mindkét megoldás – az okok feltárása is, az arról való lemondás is – összeegyeztethető”.

⁶⁵ Lásd pl. BALOGH ZSOLT – HOLLÓ ANDRÁS – KUKORELLI ISTVÁN – SÁRI JÁNOS, *Az Alkotmány magyarázata*, Budapest 2003, 210.: „Olyan jogokról van tehát szó, amelyek az Alkotmányba foglalásuk előtt (vagy attól függetlenül) is léteztek, léteznek. [...] magából az alkotmányszövegből is következik, hogy az Alkotmányba tételesen meghatározott jogokon túlmenő is lehet az ember sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogainak köre”; ugyanitt, a következő mondat az Alkotmánybíróság hatásköre, mozgástere szempontjából is nagyon jelentős a neves alkotmányjogász szerzők tollából származó könyvben: „(Ha más nem, az Alkotmány e fordulata is biztosította annak alkotmányos alapját, hogy az Alkotmánybíróság az alapjogi fejezetbe foglalt jogokból – ott kifejezetten nem nevesített – újabb jogokat vezessen le)”.

⁶⁶ Lásd pl. ERDŐ PÉTER, „Az igazságtalan törvények és a vallásszabadság”, in *Kánonjog* (2015) 15–22.; ERDŐ PÉTER, *Egyházjog*, Budapest 2005, 47–49.; *Magyar Katolikus Lexikon V.* Budapest 2000. 861–863.;

Hangsúlyozandónak tartom, hogy a pozitív jog nem végső szabálya önmagának: az emberek közti igazságos rend alapvető követelményeihez kötődik. A tételes jog megalkotása és alkalmazása sem történhet önkényesen; igazodnia kell például a fizikai, biológiai, pszichológiai, társadalmi törvényszerűségekhez, és figyelembe kell vennie az etika szempontjait is (mondható: csakhogy az etika palettája is rendkívül színes). Ha az előírások az igazságosság (alapvető) követelményeivel, a szoros értelemben vett (azaz a jó) erkölcs kívánalmaival, az objektíve helyes erkölcsi renddel, illetve a természetjoggal kerülnek ellentétbe (vannak, akik mindkettő létét megkérdőjelezzik vagy tagadják), akkor lelkiismeretben nem köteleznek, kötelező erővel nem bírnak.⁶⁷ Ilyen esetben a hatalom szétfoszlik és igazságtalansággá fajul.⁶⁸ A jogszabályok jogi jellege, kötelező ereje ugyanis az emberi természet objektív céljaiban rejlik, amelyeket a természeti törvények fejeznek ki normatív módon, valódi jogi jelleggel, kötelező erővel.⁶⁹ A jog fogalmilag csak azt foglalja magában, ami igazságos, ami a másíknak jár – ami méltó az emberhez (vö. pl. „emberi méltóság” fogalma – az emberhez méltó létezők összessége;⁷⁰ a tekintetben is jelentős véleménykülönbségek vannak, hogy mi méltó az emberhez – ez is értékvalasztás kérdése). Az erkölcstelen, igazságtalan rendelkezés nem képez jogot; vagyis nem jog az, ami nem igazságos („Nem törvény az, ami nem igazságos”).⁷¹

Szent II. János Pál pápa az *Evangelium vitae* kezdetű enciklika 72. pontjában Aquinói Szent Tamás tanítását is idézi: „minden emberek által hozott törvény anynyiban törvény, amennyiben a természeti törvényből ered. Ha pedig valamiben eltér a természeti törvénytől, már nem törvény, hanem a törvény romlása”.⁷²

---

vö. pl.: a német Recht (jog) gyökere a richtig (igaz), a magyar „jog” szó pedig a „jó”-ból ered; Dig. 1.1.1.pr., Celsus: „Ius est ars boni et aequi”. („A jog a jóság és a méltányosság művészete.”) Vö. pl. LAMM, *Jogi lexikon*, 335.; PATYI ANDRÁS – VARGA ZS. ANDRÁS, *Általános közgazgatási jog (az Alaptörvény rendszerében)*, Budapest – Pécs 2013, 32–33., 85–86., 88.

⁶⁷ Lásd ERDŐ, „Az igazságtalan törvények és a vallásszabadság”, (2015) 15–16.; ERDŐ, *Egyházjog* 48–49. Vö. pl. SZENT II. JÁNOS PÁL PÁPA, *Evangelium vitae* kezdetű enciklika az élet védelméről, in *Acta Apostolicae Sedis*, 1995, 401–522., 72. pont.

⁶⁸ Lásd II. JÁNOS PÁL, *Evangelium vitae*.

⁶⁹ Lásd pl. FRIVALDSZKY JÁNOS, „Diritti umani e natura umana”, MASPERO, GIULIO – PÉREZ DE LABORDA, MIGUEL (ed.), *Fede e Ragione: l’incontro e il cammino. In occasione del decimo anniversario dell’enciclica Fides et Ratio*, Siena 2011, 149–158.; FRIVALDSZKY, JÁNOS, „Diritto naturale senza natura umana?”, in MALO, ANTONIO (ed.), *Natura, cultura, libertà. Storia e complessità di un rapporto*, Roma 2010, 113–123.; FRIVALDSZKY JÁNOS, *A jogfilozófia alapvető kérdései és elemei*, Budapest 2011, 254–255.; FRIVALDSZKY JÁNOS, *Klasszikus természetjog és jogfilozófia*, Budapest 2007, 436., 438.

⁷⁰ Lásd pl. HÁMORI ANTAL, *Etika. Erkölcstani alapfogalmak gazdaságetikai kitekintéssel*, Budapest 2016, 11.; HÁMORI ANTAL, Budapest 2009, 122.; HÁMORI ANTAL, „Az emberi méltóság etikai és jogi aspektusa”, in *Teológia* 3–4 (2007) 132–136.; HÁMORI ANTAL, „Az emberi méltóság védelme az egyházi jogban I–II.”, in *Magyar Bioetikai Szemle* 4 (2003) 12–20., 1 (2004) 9–18. Vö. pl. emberi méltósághoz való jog, lásd pl. LAMM, *Jogi lexikon*, 466.

⁷¹ Lásd pl. II. JÁNOS PÁL, *Evangelium vitae*; vö. ERDŐ, *Egyházjog*, 63.: „az »isteni jogi« elvek [...] érvényesülése révén a jog az igazságossággal esik egybe”.

⁷² Vö. pl. SZUROMI SZABOLCS ANZELM, „A »peccatum« és a »vitium« eltérő megítélése a kánonjogi források tükrében”, in *Kánonjog*, (59–70.) 60–61. [„A természettörvény (*lex naturalis*), az örök tör-

Az állam alkotta jog abban tér el a természetjegtől, hogy külső kényszerítő erő áll mögötte; e „jog” annyiban minősül jognak, és annyiban rendelkezik kötelező erővel, amennyiben az emberi természetből fakadó természetjogi kritériumoknak megfelel. Az állam és az általa alkotta jog mögött álló kényszerítő erő nem jog, hanem csak a jog foganatosítója; a kényszer lehetősége vagy realitása nem a jogiság lényegi eleme. A jog lényegi eleme a kötelező erő, amely az emberi természet alapul. Bármekkora is a kényszerítő erő, bármilyen „hatékony” is az erőszakszervezet, nem kötelez jogi erővel, ha a rendelkezés ellentmond a természetjognak. A jog érvényessége ugyanis nem akaraton és nem is erőn alapszik, hanem az emberi természet igazságain nyugszik; azaz semmilyen akarat, amely ellentétes a természetjoggal, nem lehet forrása a szó igazi értelmében vett jognak.⁷³ A jogértelmezés, jogalkalmazás szempontjából is releváns: az alkotmányokba íródott természetjog megmarad természetjognak (a módszer is ilyen marad), az írásbeliség különbsége a bizonyosság, bizonyíthatóság többlete.⁷⁴

Erdő Péter akadémikus a jog fogalma kapcsán a következőket írja:

„Ámde a reális érvényesülés esélye és a szabályok etikai minősége össze is függ egymással, mégpedig a keresztény szemlélet szerint nem pusztán azért, mert az etikai értéktudat a társadalom valóságának része és kifejezője, hanem mivel végső soron az emberi együttélés alapvető törvényszerűségeit ugyanaz a Teremtő rendezi, aki egyben az objektív valóságot átjáró erkölcsi értékeknek is végső forrása. A tételes jogot megelőző, de a jog számára is parancsoló erővel rendelkező tényezőknek a feltárása elsősorban az egyes szaktudományok (természettudományok, szociológia, pszichológia, etika, morálteológia stb.) feladata, de figyelembevételük előtt a jogi élet egyetlen szintjén sem lehet mereven elzárkózni. Állandó erőfeszítést igénylő probléma, hogy ezeknek a szempontoknak az érvényesítése a jogrendszeren belül hogyan biztosítható”.⁷⁵

A jognak is az ember teljes méltóságának védelme és kibontakoztatása, az emberi testvériség, az ember igaz javának és az egész emberiség szolgálata a célja. Az állami szabályozás feladata a közjó, a valódi igazságosságban rendezett társadalmi együttélés biztosítása azáltal, hogy tiszteletben tartja és megvédi az emberek alapvető jogait, előmozdítja a békét és a közérkölcst. A cél, hogy

---

vényben részesedett értelmes teremtmény által természeténél fogva ismert törvény, amely így a lehető legszorosabb kapcsolatban van az erkölccsel és a lelkiismerettel. A pozitív isteni törvény pedig (*lex positiva divina*), a természetfeletti rendben adott és a kinyilatkoztatásból ismert törvényt jelenti”].

⁷³ Lásd pl. FRIVALDSZKY, *A jogfilozófia alapvető kérdései és elemei*, 254–255.; FRIVALDSZKY, *Klasszikus természetjog és jogfilozófia*, 436., 438.; HÁMORI, „Természetjog és alkotmányunk”, 101–110.

⁷⁴ Lásd pl. ERDŐ, *Egyházjog*, 47–49.

⁷⁵ ERDŐ, *Egyházjog*, 49.

valamennyien békés és nyugodt életet élhessünk, minden jóságban és tisztaságban.⁷⁶

Minden közhatalom alapvető, lényeges feladata, hogy feltétel nélkül oltalmazza az emberi élet érinthetetlenségét, sérthetetlenségét, elidegeníthetetlenségét – a fogantatástól kezdve a természetes halálig, és segítse az embert kötelességeinek teljesítésében (kétségtelen, a diskurzus e körül is folyik).⁷⁷ Az általam is képviselt nézet szerint a közhatalom minden megnyilvánulása, amely akár nyíltan, akár burkoltan tagadja vagy sérti ezt a követelményt, ellentmond rendeltetésének és nélkülöz minden jogi erőt. Az ember sohasem engedelmeskedhetik olyan „törvény”-nek, amely lényegéből következően erkölcstelen.⁷⁸ Az egész társadalomnak tisztelnie, oltalmaznia és gyarapítania kell minden ember méltóságát, életének minden pillanatában és állapotában.⁷⁹

Erkölcsei válság (a rossz erkölcs elburjánzása) esetén azonban a jogalkotásban és a jogalkalmazásban részt vevő személy számára is megnövekszik a kísértés, és ha minél inkább eltévelyedik az emberiség, a bele növő nemzedékek egyre nagyobb mértékben ki vannak téve annak a veszélynek, hogy kevésbé ismerik fel, mi a helyes és mi a helytelen (mi a jó erkölcs és mi a rossz erkölcs – márpedig az igazság és a jóság nem szavazat kérdése); és azok közül az emberek közül, akik még érzékelik, nem kevesen például a hiúság következtében kifelé, s adott esetben lehet, hogy még önmaguk számára is tagadják azt. Véleményem szerint ezzel szemben még inkább rá kell mutatni arra, hogy valójában mi a helyes és helytelen, az erkölcsös és erkölcstelen, az igazságos és igazságtalan, a jogszerű és jogellenes.

2.1.2. Határozati összefüggések

Az Alkotmánybíróság a 64/1991. (XII. 17.) AB határozatban – az alábbiakban említendő eltérő ok („az emberfogalmat érintő két, ellentétes irányú változás”⁸⁰) miatt – tartalmi szempontból nem foglalt állást a művi abortusz szabályozásáról (e tekintetben a döntést a törvényhozóra, illetve az alkotmányozóra, alkotmánymódosítóra bízta), a halálbüntetés alkotmányellenességéről szóló 23/1990. (X. 31.) AB határozatban ugyanakkor – a többségi álláspont szerint fennálló alkotmányi rendelkezési összhanghiány, nem egyértelműség, az Alkotmány 8. § (2) bekezdés és 54. § (1)

---

⁷⁶ Lásd pl. II. JÁNOS PÁL, *Evangelium vitae*, 71. pont; ERDŐ, *Egyházjog*, 15. („Aquinói Szent Tamás kimutatta, hogy a törvénynek mindig a közjóra kell irányulnia. Szerinte a törvény az emberi cselekedetek szabálya, amelyeknek végső célja az egyén és a közösség boldogsága. Ennek elemeit képviseli a közjó, ezért kell a törvénynek erre irányulnia. Ha egy szabály nem a közjóra irányul, nem lehet törvény”).

⁷⁷ Lásd pl. HÁMORI, „Érvek a még meg nem született emberi lény védelmére”, 86–88.

⁷⁸ Lásd pl. II. JÁNOS PÁL, *Evangelium vitae*, 57., 71–72. pont; Hámori Antal, „A gazdaság, az erkölcs és a jog kapcsolata”, in *Magyar Bioetikai Szemle* 4 (2014) 139–149.

⁷⁹ Lásd pl. HÁMORI ANTAL, *Életvédelem a katolikus Egyház jogrendjében világi jogi összehasonlítással*, Budapest 2006, 55., 122., 232–234. (és hivatkozásai).

⁸⁰ 64/1991. (XII. 17.) AB határozat, indokolás D) 2. d).

bekezdés közötti ellentmondás ellenére – tartalmi szempontból határozatot hozott.⁸¹ A többség szerint fennálló kollízió miatt csak Schmidt Péter alkotmánybíró fogalmazta meg különvéleményben, hogy ilyenkor (egymásnak ellentmondó, egymással ellentétes alkotmányi rendelkezések esetén) az Alkotmánybíróságnak nincsen hatásköre érdemben dönteni, az ellentmondást az alkotmányozónak, illetve az alkotmánymódosítónak kellene feloldania. Schmidt Péter megfogalmazása szerint: „[a]z Alkotmánybíróság hatáskörébe tartozik ugyan az Alkotmány értelmezése, de az egymással ellentétes alkotmányi rendelkezések feloldása már az alkotmányozási hatalommal rendelkező Országgyűlés joga és kötelessége. Ezt a jogkört az Alkotmánybíróság nem veheti át”.

Lábady Tamás és Tersztyánszky Ödön, valamint Sólyom László párhuzamos véleménye szerint a halálbüntetés az Alkotmány 54. § (1) bekezdésébe is (eleve, egyértelműen) ütközik, mert az akkor is (fogalmilag, eleve) önkényes, ha törvényben van szabályozva, törvényes okból, törvény alapján, törvényes eljárásban van kiszabva és törvénynek megfelelő eljárás keretében hajtják végre.⁸² Sólyom László részletes párhuzamos véleményében az Alkotmánybíróság szabadságával és kötöttségeivel is foglalkozik;⁸³ ennek keretében azt is kimondja, hogy az Alkotmánybíróság „kizárólag alkotmányjogi érvekkel alapozhatja meg döntését”; véleménye szerint a testület szabadságot élvez, „amíg az alkotmányosság fogalmának keretén belül marad”, az Alkotmány értelmének megváltoztatására nincsen hatásköre; „a bíróság, bár az Alkotmány egészéből indul ki, maga alkotja folyamatos értelmezésével az értelmezés mércéjét is”, ítélezését korrigálhatja. Ennek kapcsán az is kérdés például, hogy ki mit ért az „alkotmányosság fogalmá”-n, tartalmán, mi az „értelmezés mércéje”.⁸⁴ Zlinszky János párhuzamos véleménye szerint: „Az »eleve önkényes« a halálbüntetésre vonatkozólag az Alkotmányból nem vezethető le: az Alkotmány eredetileg a halálbüntetést, ha azt törvény alapján rendes bírói eljárásban szabták ki, nem tekintette önkényesnek”.⁸⁵

⁸¹ Lásd pl. HÁMORI, *A magzat élethez való joga*, 136–138.

⁸² Lásd 23/1990. (X. 31.) AB határozat, Lábady Tamás és Tersztyánszky Ödön alkotmánybírák párhuzamos véleménye 3-6. pont, Sólyom László alkotmánybíró párhuzamos véleménye 2. c), 3-4. pont.

⁸³ Lásd *uo.*, Sólyom László alkotmánybíró párhuzamos véleménye 1. pont.

⁸⁴ Lásd pl. LAMM, *Jogi lexikon*, 34–35.: „Alkotmányosság: formai értelemben az alkotmány gyakorlatban való megvalósulását jelenti. [...]”; *vö. pl. uo.*, 30.: „Magyarországon a demokratikus átmenet idején a jogállam megerősítése során az Alkotmánybíróság működésének első éveiben használta a később visszavont láthatatlan alkotmány koncepcióját. Eszerint van az alkotmánynak egy olyan tartalma, amit maga a normaszöveg nem tartalmaz, mivel az az Alkotmánybíróság határozataiban nyilvánul meg”. Az „alkotmányosság” fogalma is felfogástól függ; *vö. pl. LAMM, Jogi lexikon*, 184. („élethez való jog” „abszolút” „felfogása” és „más értelmezése” – az „abortusz” és az „euthánázia” tekintetében).

⁸⁵ 23/1990. (X. 23.) AB határozat, Zlinszky János alkotmánybíró párhuzamos véleménye 1. pont. Lásd még pl. LAMM, *Jogi lexikon*, 184.: „Az élethez való jog azt jelenti, hogy senkit nem lehet életétől önkényesen megfosztani. Kivéve a törvény alapján, bírói ítéleten nyugvó halálbüntetést, ha azt az adott állam jogrendje lehetővé teszi”.

Az Alkotmánybíróság a 64/1991. (XII. 17.) AB határozattal formai ok, a rendeleti szint miatt semmisítette meg – 1992. december 31-i hatállyal – a művi abortusz szabályozását; kimondva, hogy „a művi terhességmegszakításról azért kell mindig törvényben rendelkezni, mert bármely szabályozása magában foglalja a magzat jogalanyiságáról, és ebből folyóan a magzat élethez való alanyi jogáról való döntést”, „az abortusz szabályozása egyben a magzat jogi státuszáról való döntés, tehát az Alkotmány 54. és 56. §-ára vonatkozik, és ez az Alkotmány 8. § (2) bekezdése értelmében csakis törvényben történhet”.⁸⁶ Egyedül Lábady Tamás alkotmánybíró volt az, aki – párhuzamos véleményében – azt az álláspontot képviselte, hogy az indítványokat tartalmi szempontból is el kellett volna bírálni, a „magzat” jogalanyiságának a kérdése alkotmányértelmezéssel eldönthető, a még meg nem született élő emberi lény alkotmányjogi, alkotmányos értelemben is – fogantatásának pillanatától⁸⁷ kezdve – ember, jogalany, jogképes személy, a művi abortusz az állapotos nő életveszélyének esetét kivéve⁸⁸ tilos, alkotmányellenes, a művi abortusz szabályozása ennek okán is megsemmisítendő („[a]z indítványokkal támadott, a terhességmegszakításról szóló jogszabályi rendelkezések tartalmilag ezért alkotmányellenesek [Alkotmány 8. § (2) bekezdés]”, „e jogszabályok tartalmilag is alkotmányellenesek”).⁸⁹ Ezt az álláspontot a ma élő jogászok közül például Frivaldszky János professzor vallja;⁹⁰ írásainak tanúsága szerint: „az ember természeti, teoretikusan megragadható lényegét a szellemi lelkében azonosítjuk – ami minden emberi lény feltétlen és abszolút méltóságát adja – s ami a fogantatásától a haláláig jelen van, mindvégig tehát, amíg az emberi személy a teljesen egyedi testében él és létezik”,⁹¹ „az

⁸⁶ 64/1991. (XII. 17.) AB határozat, indokolás C) 4. Lásd még 48/1998. (XI. 23.) AB határozat, indokolás II. 1.

⁸⁷ Véleményem szerint itt a „pillanat” szó különösen jogi, jogfilozófiai, alkotmányjogi, filozófiai, teológiai értelemben állja meg a helyét.

⁸⁸ Lásd pl. az ún. „méhén kívüli terhesség” esetéhez, amikor az anya életét meg kell menteni, különben az anya és a még meg nem született emberi lény is meghal, az utóbbi halálának bekövetkezését sem etikai, sem jogi értelemben nem tartva ölésnek, HÁMORI ANTAL, „A »duplex effectus« és a »kiseb-bik rossz« elve az állapotos nő életveszélye esetén”, in *Magyar Sion* 2 (2018) 239–253.; HÁMORI ANTAL, „Az abortusz és a fogamzástáplálás tilalma – nehéz esetek tárgyalása, a *Humanae vitae* 50., a *Donum vitae* 30. és a *Dignitas personae* 10. évfordulója kapcsán (élet-»rivalizálás«, válással fenyegetés, IVF-lét megélése)”, in *Athanasiana* 1 (2018) 54–74. (45–95.).

⁸⁹ Lásd még 48/1998. (XI. 23.) AB határozat, Lábady Tamás alkotmánybíró különvéleménye: „a méhmagzat élethez való jogának feltétlen elismerése”, „abszolút életvédelmi kötelezettség”, „A méhmagzat élethez való joga egyedül csak az anya élethez való jogával konkurálhat”.

⁹⁰ Lásd pl. FRIVALDSZKY JÁNOS, „Az emberi személy és annak méltósága jogfilozófiai perspektívában – különös tekintettel a jogalanyisághoz és az élethez való jog aktuális kérdéseire”, in *Acta Humana* 1 (2014) 7–73.; FRIVALDSZKY JÁNOS „Az emberi személy alkotmányos fogalma felé a méhmagzat életjogának tesztjén keresztül”, in SCHANDA BALÁZS – VARGA ZS. ANDRÁS (szerk.), *Látletel köz-jogunk elmúlt évtizedéről*, Budapest 2010, 19–51.; FRIVALDSZKY JÁNOS, „Jogalanyiség és a jog mint egyetemes elismerő viszony. A legújabb olasz jogfilozófiai eredmények tükrében”, in *Iustum Aequum Salutare* 2 (2009) 11–54. Vö. pl. HÁMORI ANTAL, „A magzat élethez való joga”, in *Magyar Bioetikai Szemle* 3 (2000) 1–10.; HÁMORI ANTAL, „A magzat jogalanyisága és perbeli jogképesége a hatályos magyar jogban I–II.”, in *Magyar Bioetikai Szemle* 4 (1999) 8–17.; 1 (2000) 7–14.

⁹¹ FRIVALDSZKY, „Az ember jogalanyiságának, életéhez és méltóságához való joga”, 37.

ember szellemi lelke révén eleve méltósággal és alapvető emberi jogokkal rendelkező személy⁹² – „fogantatásától kezdve”,⁹³ a jogalanyiságot nem az állam adja.

A két alkotmánybírósaági abortuszhatározat a jogalanyiságnak, az élethez és méltósághoz való alanyi jognak a még meg nem született élő emberi lény részére történő megengedése és a jogalanyiság „előkérdése”, valamint az objektív, intézményes életvédelem biztosítása körében lett meghozva.⁹⁴ Számos kérdés tekintetében azonban az Alkotmánybírósaági részéről a mai napig sem került sor érdemi döntéshozatalra, a testület nem minden indítványt bírált el (lásd pl. „genetikai, teratológiai indikáció” szabályozása),⁹⁵ és az Mvt. módosításáról szóló 2000. évi LXXXVII. törvény alkotmánybírósaági kontrollja sem történt még meg [vö. pl. Mvt. 9. § (1)–(2) bekezdése, „A magzat megtartására és megszületésére törekvő tanácsadás továbbá nem szorítkozhat egyszeri alkalomra, mert a válsághelyzet feloldásához ez aligha elég”⁹⁶ – mindennek azon kérdés tekintetében is jelentősége van, hogy mennyiben várható törvényhozói, illetve alkotmánybírósaági szigorítás]. Továbbá, az állapotos nő önrendelkezési joga és a még meg nem született emberi lény életének védelme témájának körében is szem előtt tartandónak gondolom azt, amit az Alkotmánybírósaági megengedett, az ezen belüli párbeszéd folytatását ugyancsak fontosnak tartom, alapvetően életről-halálról, szabadságról-felelősségről, hogy mindenki számára jobb, élhetőbb, emberhez méltóbb világban élhessünk.

2.1.3. A 23/1990. (X. 31.) AB határozat

A téma szempontjából figyelemre méltó, hogy a 23/1990. (X. 31.) AB határozat indokolásából kitűnik: az indítványozó, Horváth Tibor az Alkotmány 54. § (1)–(2) bekezdése alapján alkotmányellenesnek tartotta a halálbüntetést; a szakértőnek

⁹² *Uo.*, 56.

⁹³ *Uo.*, 57.; lásd még pl. *uo.*, 61., 63–65., 67. („az emberi embrió szellemi lélekkel bíró személy, s ezért jogalany”, „[...] az emberben a szellemi lelket nevezi meg azon ismérvnek, amely lényegi, tehát ami minden emberben jelen van, s amely az emberi személy méltóságát, annak alapját adja annak fogantatásától kezdve”), 68. („az embert szellemi lelke teszi azzá, ami, s e méltóságának alapját adó lényegi ismérve egyszersmind meg is különbözteti őt az állattól, még a legfejlettebb emlősöktől is”), 69–73., 74. („Az emberi személyt [...] a méltóságát eredményező lelke teszi személlyé, [...]”), 81. („az ember szellemi lelke” „az ember igazi lényege”).

⁹⁴ Lásd pl. HÁMORI, *A magzat élethez való joga*, 25–138.; HÁMORI ANTAL, „Magzatvédelem a magyar jogban”, in *Családi jog* 1 (2005) 7–16.

⁹⁵ Lásd pl. 48/1998. (XI. 23.) AB határozat, indokolás I. 1., III. 2. b); az Alaptörvény és az Alkotmánybírósaigról szóló 2011. évi CLI. törvény szerinti – indítványozói alanyi körrel kapcsolatos – változások.

⁹⁶ 48/1998. (XI. 23.) AB határozat, indokolás III. 5. Lásd még pl. *uo.*, IV. 2. b): „Amennyiben az állam – a tanácsadás után – ellenőrizhető indikáció nélkül is lehetővé teszi és nem bünteti az abortuszt, életvédelmi kötelességéből folyóan nem mondhat le alkotmányosan más jogkövetkezmények alkalmazásáról. Ilyen például a terhességmegszakítás orvosi költségeinek teljes körű viselése a terhes nő által”; vö. Mvt. 16. § (2) bekezdés második mondat, a magzati élet védelméről szóló 1992. évi LXXIX. törvény végrehajtásáról szóló 32/1992. (XII. 23.) NM rendelet (a továbbiakban: Vhr.) 10. § (4) bekezdés, 11. §, 13–14. §, 17. § (3) bekezdés.

felkért Sajó András szerint is a halálbüntetés önkényes és kegyetlen büntetés, sérti az emberi méltóságot, ellentétes a jogállamiság eszméjével, alkotmányellenes.⁹⁷ Az Alkotmánybíróság Teljes Ülésén felszólalt Györgyi Kálmán legfőbb ügyész véleménye szerint „önmagában az Alkotmány 54. § (1) bekezdése alapján a halálbüntetés önkényessége nem mondható ki, a döntéshez az Alkotmány 8. § (2) bekezdésének és az 54. § (1) és (2) bekezdéseinek komplex, egymásra vonatkoztatott értelmezése szükséges. Meggyőződése szerint a leghitelesebb fórum e döntés meghozatalára a Parlament lenne, de nem vitatja el az alkotmányos helyzetet, hogy az Alkotmánybíróság a törvény erejénél fogva nem kerülheti ki az érdemi válaszadást”.⁹⁸ Eszerint Györgyi Kálmán – szemben Horváth Tiborral és Sajó Andrással – pozitívista véleményen volt, ugyanakkor – miként az alkotmánybírók többsége⁹⁹ – feloldhatónak látta a szerinte (is) fennálló kollíziót. Az Alkotmánybíróság – többségi véleménnyel – úgy képviselte az említett összhanghiányról szóló álláspontot, hogy közben kimondta a halálbüntetés alkotmányellenességét, megsemmisítette a vonatkozó rendelkezéseket, és megfogalmazta: „Az Országgyűlésre hárul az a feladat, hogy az összhangot megteremtse”.¹⁰⁰ Az Országgyűlés az „összhanghiányt” több mint két évtizeddel később, az Alaptörvénnyel szüntette meg. A kérdés: volt-e alapja annak, hogy az Alkotmánybíróság ne várjon akár ennyit; az országgyűlési jogalkotás színvonalát valószínűleg e várakozás sem emeli.

Véleményem szerint a válasz szempontjából jelentős utalások szerepelnek az indokolás V. 4. pontjában, amelyben a halálbüntetés eltörlésének nemzetközi jogi fejlődéséről, kötelezettségéről van szó, és amely tekintetben hazánk is érintett volt.¹⁰¹ Az Alkotmánybíróság az Alkotmány 54. § (1) bekezdését a 8. § (2) bekezdésének fejlődésébe ágyazta, és az 54. § (1) bekezdése vonatkozásában – a „nincs összhangban” helyett – már „nem egyértelműen” fogalmaz: „A magyar alkotmányfejlődés is ebbe az irányban halad, amikor a halálbüntetést még nem egyértelműen kizáró 54. § (1) bekezdésének megalkotását követően a 8. § (2) bekezdésének új megszövegezésével kizárja alapvető jog lényeges tartalmának törvényi korlátozását”.¹⁰²

Ezzel szemben Schmidt Péter egyértelműen állást foglalt a véleménye szerinti – az Alkotmány 54. § (1) bekezdésében foglalt – „eredeti tartalom”¹⁰³ (megtartása) mellett: „A hatályos Alkotmány 8. és 54. szakaszai egymásnak ellentmondó rendelkezést tartalmaznak. Míg az 54. § (1) bekezdése az élettől való önkényes megfosztást tiltja, és ezzel nem helyezi hatályon kívül a halálbüntetés lehetőségét, addig az

⁹⁷ 23/1990. (X. 31.) AB határozat, indokolás I., II. 2.

⁹⁸ *Uo.*, II. 3.

⁹⁹ Lásd *uo.*, IV., V. 1.

¹⁰⁰ *Uo.*, V. 1.

¹⁰¹ *Vö. uo.*, Lábady Tamás és Tersztyánszky Ödön alkotmánybírók párhuzamos véleménye 1–2. pont, Sólyom László alkotmánybíró párhuzamos véleménye 1. pont.

¹⁰² 23/1990. (X. 31.) AB határozat, indokolás V. 4.; *vö. uo.*, 1.: „Az Alkotmány 8. § (2) bekezdésének az 1990. június 19-i alkotmánymódosítással beiktatott rendelkezése és az 54. § (1) bekezdésének idézett szövege nincs összhangban”.

¹⁰³ *Vö. pl. uo.*, Sólyom László alkotmánybíró párhuzamos véleménye 1. pont

időben később keletkezett 8. § (2) bekezdése még törvények útján sem engedi meg az alapvető jogok lényeges tartalmának korlátozását. Ebből már levezethető a halálbüntetés tilalma is”. „[...] álláspontom szerint az Alkotmánybíróságnak le kellene szögezni hatáskörének hiányát és fel kellene hívni az Országgyűlés figyelmét az ellentmondás kiküszöbölésének szükségességére. Mindez nem zárná ki, hogy az Alkotmánybíróság állásfoglalásában felsorakoztassa mindazokat az érveket, amelyek ma a halálbüntetés ellen szólnak”.

2.1.4. A 64/1991. (XII. 17.) AB határozat

A fentieknek megfelelően – az élet alapvetően fontos, kiemelkedő értékére is tekintettel, amely nélkül önrendelkezés sincsen – szükségesnek vélem ma is látni, az Alkotmánybíróság a művi abortusz rendeleti szintű, a testület szerint is „indokolási problémák”-kal¹⁰⁴ terhelt szabályozásának – formai ok, a rendeleti szint miatt – alkotmányellenességét megállapító és a vonatkozó rendelkezéseket 1992. december 31-i hatállyal megsemmisítő 64/1991. (XII. 17.) AB határozatban megfogalmazta, hogy a törvényhozó elismerheti a magzat jogalanyiságát, élethez és méltósághoz való alanyi jogát, jogilag embervoltát, és ha a törvényhozó elismeri azt, akkor „az élethez való jog relatív [»objektív, intézményes«¹⁰⁵] védelme többé nem elégséges”,¹⁰⁶ a művi abortusz – „néhány rendkívüli határeset”¹⁰⁷ (az anya életveszélyének eseti köre) kivételével, a magzat fejlettségére tekintet nélkül¹⁰⁸ – alkotmányellenes.¹⁰⁹ A határozatból idézve: „Ha a törvényhozó úgy határoz, hogy a magzat jogilag ember, tehát olyan jogalany, akit megillet az élethez és méltósághoz való alanyi jog, akkor terhességmegszakítás is kizárólag azokban az esetekben végezhető, amelyekre nézve a jog eltűri az emberi életek közötti választást, és ennek megfelelően nem is bünteti az emberi élet kioltását. Ilyen eset például az, ha az anya életének megmentése érdekében válik szükségessé az abortusz”.¹¹⁰ „Ha a jog az emberi státuszt egyáltalán kiterjeszti a születés előttre, és eddigi elveit megtartja, akkor a magzatot fejlettségére tekintet nélkül el kell ismernie jogalanynak. Ez következik abból, hogy a jog a megszületett ember esetében sem különböztet – és nem különböztethet, amíg ebben a fogalmi keretben marad – fizikai állapot, tudati funkciók vagy hasonlókat szerint”.¹¹¹

Az Alkotmánybíróság ezen, „formai okból alkotmányellenesnek bizonyult jogszabályokat”¹¹² megsemmisítő határozata szerint „[a] magzat jogalanyiságának

---

¹⁰⁴ 64/1991. (XII. 17.) AB határozat, indokolás D) 2. d).

¹⁰⁵ *Uo.*, C) 3. c).

¹⁰⁶ *Uo.*, a).

¹⁰⁷ *Uo.*, b).

¹⁰⁸ *Uo.*, D) 2. d); lásd még *uo.*, 3.

¹⁰⁹ Lásd pl. *uo.*, C) 3. c).

¹¹⁰ *Uo.*, F) 1.; vö. *uo.*, 2.

¹¹¹ *Uo.*, D) 2. d); lásd még *uo.*, 3.

¹¹² *Uo.*, C) 4.

kérdése az Alkotmány [a hatályos Alkotmány] értelmezésével nem dönthető el”,¹¹³ „[e]zért az Alkotmánybíróság csak a magzat jogalanyiságáról való törvényhozói döntés után, és attól függően mondhat érdemi véleményt az abortusz adott szabályozásának alkotmányosságáról”.¹¹⁴ A testület a magzat jogalanyiságának „előkérésére”¹¹⁵ („[a] halálbüntetés és az eutanázia esetében nem vitás, hogy az, akinek az élete feletti rendelkezésről szó van, ember”, „[a]lkotmányosságuk eldönthető csupán az élethez és méltósághoz való jog értelmezése alapján, anélkül, hogy az ember formális jogi fogalmát szükségszerűen érinteni kellene”¹¹⁶ – vö. pl. a bioetikai és a jogi szakirodalom, valamint a bírósági gyakorlat ismeri a „magzati eutanáziát”¹¹⁷), „az emberfogalmat érintő két, ellentétes irányú változás”-ra¹¹⁸ – „[a] terhességmegszakítás tömeges gyakorlatá”-ra¹¹⁹ és „[a] magzat individualitása felerősödik”¹²⁰ tényére („[m]indkettő megváltoztatja a magzatról való hagyományos gondolkodást”¹²¹) – is hivatkozva a törvényhozóhoz irányította a döntés felelősségét, „e határozatában nem foglalt állást a terhességmegszakítás egyes tartalmi kérdéseiről”.¹²²

A 64/1991. (XII. 17.) AB határozat szerint a magyar Alkotmánnyal mindkét „lehetséges értelmezés” „összefér”:¹²³ az is, hogy a magzat jogalany, és az is, hogy a magzat nem jogalany; „az Alkotmányból nem következik, hogy a magzat jogalanyiságát el kellene ismerni, de az sem, hogy ne lehetne a magzatot jogilag embernek tekinteni”.¹²⁴ A testület szerint „[a] hatályos Alkotmányban rögzített alapjogok értelmezése alapján nem lehet választani a kétféle megoldás között”.¹²⁵ A határozat tartalmazza, hogy „a hatályos jog szerint a magzat nem jogalany”,¹²⁶ „[a] magzat a magyar jog szerint nem jogalany”,¹²⁷ „[a] magzat jogalanyiságáról való döntés az ember jogi státuszának újbóli meghatározása”,¹²⁸ „[e]z az alapjogok értelmezéséhez

¹¹³ Uo., D) 1., 3.

¹¹⁴ Uo., 1.

¹¹⁵ Uo.

¹¹⁶ Uo., 2. c).

¹¹⁷ Lásd pl. HALÁSZ CSENGE, *Nem kívánt életek, avagy a létezés maga a kár? A gyermek születésével összefüggő kárigények bírói gyakorlatának a margójára. Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica et Politica*, Tomus XXXVI/2. Miskolc 2018, 377. (367–380.); HÁMORI ANTAL, „Az emberhez méltó »halál« megélése – A haldokló, szenvedő beteg életének és méltóságának tisztelete, védelme”, in *Magyar Jog* 7–8 (2017) 489. (487–504.); HÁMORI, *A haldokló, beteg ember életének és méltóságának tisztelete*, 184–186.; SZEBIK IMRE, „Az emberi génterápia etikai kérdései”, in *Világosság* 1 (2005) 31. (25–38.); BDT2004. 1025., EBH2005. 1206.

¹¹⁸ 64/1991. (XII. 17.) AB határozat, indokolás D) 2. d).

¹¹⁹ Uo.

¹²⁰ Uo.

¹²¹ Uo.

¹²² Uo., C) 4.; lásd még uo., D) 3., G).

¹²³ Uo., D) 1.

¹²⁴ Uo., 3.

¹²⁵ Uo., 1.

¹²⁶ Uo.

¹²⁷ Uo., 2. c).

¹²⁸ Uo., 1.

képest előkérdés, az Alkotmány belső összefüggéseiből le nem vezethető, külső – tartalmilag alkotmányozói – döntés”;¹²⁹ „[a] terhességmegszakítás esetében [...] nem az a kérdés, hogy a sajátosan emberi jogállást megalapozó jogok feltétlenek-e vagy korlátozhatók, hanem arról az előkérdésről van szó, hogy a magzat ember-e, azaz alanya lehet-e ezeknek a jogoknak”.¹³⁰

Arra is érdemes emlékezni, felfigyelni, hogy az Alkotmánybíróság ebben a határozatban elvetette az indok nélküli abortuszt: „Az állam objektív kötelességéből az élet védelmére az következik, hogy az állam nem engedheti meg alkotmányosan az indok nélküli abortuszt. Különösen szükséges az indokolás azért, mert az abortusz esetében az állam életvédelmi kötelezettsége nem névtelen statisztikai kockázat elhárítását vagy elosztását szolgálja, hanem egyedi emberi magzat szándékos megsemmisítéséről van szó. A törvényhozó által elégségesnek tartott indokokat a terhességmegszakítás törvényi feltételül kell szabni”.¹³¹

Ádám Antal párhuzamos véleménye szerint „a magzatot akkor is megilletik bizonyos jogosultságok, ha a törvény nem minősíti jogi értelemben vett embernek”, és „a magzat születéshez való jogá”-ról is ír: „A magzat születéshez való joga [...] a hatályos alkotmányi keretek között nem abszolút jog, hanem olyan származékos jogosultság, amely nem azonos annak forrásával, a jogi értelemben vett ember mint jogalany élethez és emberi méltósághoz való jogával”.¹³²

Zlinszky János párhuzamos véleménye szerint az Alkotmány „ember” és „veleszületett” fogalmai „a jelenlegi jogrendszerrel összhangban értelmezendők addig, amíg nem válik esetleg világossá, hogy az Alkotmány e jogrendszeren túl kívánt emelkedni, vagy a jogrendszer az Alkotmánnyal nyílt ellentmondásban van”, „a jelenlegi jog szerint »az ember« az anyatesttől elvált, megszületett ember”,¹³³ „a mai magyar jog az embert születésétől, azaz világrajövetelétől tekinti jogalanynak”,¹³⁴ „a magzat nem jogalany”, „nem alkotmányos értelemben vett »ember«. Ezért a magzatnak nincsenek önálló, személyiségéből folyó elidegeníthetetlen és sérthetetlen jogai”.¹³⁵ Zlinszky János ugyan nem osztja azt az álláspontot, hogy „az Alkotmányból nem vezethető le a magzat személyiségével kapcsolatos álláspont. Grammatikai, szó szerinti értelmezéssel az Alkotmány szövegével nem lenne ellentétes a magzatnak az »ember« fogalom alá vonása. Minthogy azonban ez az addigi magyar jogrendszer felfogását érdemben megváltoztatná, ehhez határozott, biztos kijelentés kellene. Ennek híján az Alkotmány vonatkozó helyét csak a jogrendszer egészében lehet értelmezni. Az Alkotmányban jogállam esetén nem lehet bizonytalanság vagy joghézag a tekintetben, hogy kik a jogalanyok a Magyar Köztársaságban. Ha az

---

¹²⁹ Uo.

¹³⁰ Uo., 2. c).

¹³¹ Uo., F) 2.

¹³² Uo., Ádám Antal alkotmánybíró párhuzamos véleménye.

¹³³ Uo., Zlinszky János alkotmánybíró párhuzamos véleménye II. 3. pont.

¹³⁴ Uo., 4. pont.

¹³⁵ Uo., 5. pont.

indítványozók azon álláspontja, hogy a mai társadalomban a magzat teljes értékű személyiségének jog általi elismerése indokolt, a törvényhozás egyetértésével találkozik, ezt pozitív törvényhozási döntés alkotmányi szinten teheti meg. Értelmezéssel az Alkotmány szövege alapján ezt az álláspontot nem lehet a jogrendszerbe »belopni«. A jelenlegi magyar jogrend – az Alkotmánnyal összhangban – a magzati életet védendő értéként kezeli, de a magzatot nem tekinti jogalanynak, hanem önálló, sajátos, közjogi jogtárgynak. Ezt a kifejtettek szerint a jogrendszerünk törvényi szinten (Ptk., Btk., 1972. évi II. törvény) teszi meg. Ez tehát nem előkérdés ahhoz, hogy a további kollíziók elemzése megtörténhessen”.¹³⁶ Az arányosság kérdéséhez tartozik Zlinszky János azon mondata, hogy: „Anyagi szempontok alapján történő művi terhességmegszakítás szabaddá tétele semmi esetre sem tekinthető alkotmányos jognak”.¹³⁷

A fentiek szerint tehát az Alkotmánybíróság és a törvényhozó, alkotmányozó, alkotmánymódosító Országgyűlés döntésétől „függött”, hogy a még meg nem született élő emberi lény alkotmányjogi, alkotmányos értelemben (is) jogalany-e, bírja-e az élethez és emberi méltósághoz való alanyi jogot, a művi abortusz szabályozása, a még meg nem született emberi lény életének védelme milyen tartalommal jelenik meg.¹³⁸ Az 1992. december 23. napján kihirdetett Mvt. és végrehajtási rendelete – egyebek mellett – az ellenőrizetlen súlyos válsághelyzet esetét is megjelenítette.¹³⁹

2.1.5. A 48/1998. (XI. 23.) AB határozat

Az Alkotmánybíróság – egy konkrét jogeset¹⁴⁰ kapcsán erőre kapva, amely eset jelentőségét Lábady Tamás a tiszaezlári perhez hasonlította,¹⁴¹ meghozott – 48/1998. (XI. 23.) AB határozatában megállapította, noha az Mvt. „nem rendelkezik kifejezetten a magzat jogalanyiségáról”,¹⁴² a törvényhozó az Mvt.-ben foglalt szabályozással „impliciten azt juttatta kifejezésre, hogy szerinte a magzat jogilag

¹³⁶ Uo., 3. pont.

¹³⁷ Uo., III. 3. d) alpont; lásd még uo. c) alpont.

¹³⁸ Lásd még pl. 48/1998. (XI. 23.) AB határozat, indokolás II. 3.

¹³⁹ Lásd Mvt. 6. § (1) bekezdés d) pont, 12. § (6) bekezdés, Vhr. 9. § (3) bekezdés; HÁMORI, *A magzat élethez való joga*, 39–45.

¹⁴⁰ Lásd HÁMORI, *A magzat élethez való joga*, 56–101. (vö. uo., 139–151.); HÁMORI ANTAL, „A magzatkorú gyermek élethez való joga. »Taigetosztól Dávodig.«”, in *Magyar Bioetikai Szemle* 2–3 (2001) 37–42.; HÁMORI ANTAL, „A magzatkorú gyermek élethez való joga a magyar bírói gyakorlatban”, in *Magyar Jog* 4 (2002) 227–231.

¹⁴¹ LÁBADY TAMÁS „Előszó”, in HÁMORI, *A magzat élethez való joga*, 5. (3–5.): „a magyar judikatúrában ez az eset legalább olyan jogtörténeti jelentőségű lesz százhusz év múlva, mint ma a tiszaezlári per. Ott faji vérvád volt a per tárgya, itt a bíróság előtt maga az emberi faj, a homo species szerepelt”.

¹⁴² 48/1998. (XI. 23.) AB határozat, indokolás II. 3. b). A „kifejezett rendelkezés” hiánya a bajai perben kulcskérdésként jelentkezett; lásd Bajai Városi Bíróság 8.P.20367/1998/9. sz. ítélet (1998. március 20.); HÁMORI, *A magzat élethez való joga*, 60.

nem ember”,¹⁴³ „nem jogalany”,¹⁴⁴ és a testület – „tekintetbe véve az abortusz alkotmányjogi kezelésében azóta más országokban megfigyelhető változásokat is”,¹⁴⁵ megváltoztatva álláspontját – megengedte az indok nélküli abortuszt: „az indikáció vagy indikáció nélküliség helyett az anya alkotmányos jogai és a magzat életének védelmére vonatkozó alkotmányos állami kötelesség kölcsönös korlátozásának arányosságában látja az alkotmányosság elbírálásának ismervét”;¹⁴⁶ „[a] súlyos válsághelyzet fennállásának vizsgálatáról a törvényhozó [...] alkotmányosan kizárólag akkor mondhat le, ha egyszermind a magzati élet védelmére irányuló, megfelelő ellensúlyt képező rendelkezéseket is megállapít”.¹⁴⁷ A testület megállapította, hogy az Mvt. 12. § (6) bekezdése¹⁴⁸ és az R. (Vhr.) 9. § (3) be-

¹⁴³ 48/1998. (XI. 23.) AB határozat, indokolás II. 3. b).

¹⁴⁴ *Uo.*, és *uo.*, 4. a); „Az Alkotmánybíróság ugyanis az Abh.-ban részletesen kimutatta, hogy a művi terhességmegszakítás bármely szabályozása magában foglalja a magzat jogalanyiságáról, és ebből folyóan a magzat élethez való alanyi jogáról való döntést (ABH 1991, 300–305.). Minden olyan szabályozásnak, amely a terhesség megszakítását az olyan eseteken túl is megengedi, amelyekre nézve a jog eltúri az emberi életek közötti választást, szükségképpen azon kell alapulnia, hogy a magzat jogilag nem ember, nem jogalany (ABH 1991, 315, 316.). Nem változtatta meg tehát a Magzatvédelmi törvény a megelőzően hatályban volt jogszabályok által is képviselt állapotot; a magzat továbbra sem jogalany az Alkotmány 56. §-a értelmében. Életét és méltóságát nem illeti meg ezért az az abszolút védelem, ami az Alkotmány 54. § (1) bekezdéséből eredően a már megszületett embert megilleti” [*uo.*, 3. b)]; lásd még *uo.*, Holló András alkotmánybíró párhuzamos indokolása 2. Kritikájához lásd pl. HÁMORI, *A magzat élethez való joga*, 103–138.; a kifejezett döntés hiánya a bajai (dávodi) ügyben is problémaként jelentkezett; e hiányból az abortuszt megengedő szabályok alkotmányellenességének megállapítása is következhetett volna (a szabályozás szerint a kivétel az abortusz, azaz a főszabály szerint a „magzat” jogalany, jogilag ember, a törvényhozó a „magzat” jogalanyiságát, élethez és méltósághoz való alanyi jogát, jogilag embervoltát a főszabály szerint elismerte, jogairól ekként rendelkezett, a „bármely szabályozás” szűk szinten a jogalanyiság – az állapotos nő életveszélye – esetében is megjelenik, pont az a kérdés, hogy az abortuszt megengedő szabályozás nem túl tág-e), az Alkotmánybíróság az első abortuszhatározatban kifejezett állásfoglalást (döntést) követelt meg az Országgyűléstől, lásd indokolás D) 2. d): „A magzat jogalanyiságáról való kifejezett döntést az emberfogalmat érintő két, ellentétes irányú változás teszi szükségessé. Mindkettő megváltoztatja a magzatról való hagyományos gondolkodást” – az „implicit” kifejezés nem „kifejezett döntés”, az Mvt. „a magzat jogállását kifejezetten nem határozza meg”, az Mvt.-nek nem az az állásfoglalása, hogy „a magzat nem jogalany”, vö. 48/1998. (XI. 23.) AB határozat, indokolás II. 4. a); a testület nemcsak az „indikáció”(-ellenőrzés), hanem a kifejezett döntés szükségességéről is lemondott (nem véletlen, hogy az indítványozók a kifejezett rendelkezés hiányára is hivatkoztak); a „teljes abortusztiltalom” – 48/1998. (XI. 23.) AB határozat, indokolás III. 1. a) – alkotmányos lett volna, mert ezzel az Országgyűlés kifejezésre juttatta volna, hogy a „magzat” alkotmányjogi, alkotmányos értelemben is ember, személy, jogalany, a művi abortusz – az állapotos nő releváns életveszélyének esetét kivéve – alkotmányellenes; az Alkotmánybíróság a gyengébb fél teljes védelmét nem vállalta fel.

¹⁴⁵ 48/1998. (XI. 23.) AB határozat, indokolás III. 1. b).

¹⁴⁶ *Uo.* Lásd még pl. *uo.*, 3. b), d): „a súlyos válsághelyzetnek a Magzatvédelmi törvény szerinti szabályozása az anya önrendelkezési jogával és a magánszférához való jogával éppúgy összeegyeztethető, mint ahogy az ellenőrizhető indikációk sem állnak ezekkel ellentétben”.

¹⁴⁷ *Uo.*, rendelkező rész 1.; lásd még *uo.*, 2–3., és pl. indokolás III. 3., 3. b) pont harmadik bekezdés.

¹⁴⁸ Mvt. 12. § (6) bekezdés: „(6) Súlyos válsághelyzet az, amely testi vagy lelki megrendülést, illetve társadalmi ellehetetlenülést okoz, és ez által veszélyezteti a magzat egészséges fejlődését. A súlyos válsághelyzet fennállását az állapotos nő a kérőlap aláírásával igazolja”.

kezdése¹⁴⁹ alkotmányellenes, ezért e rendelkezéseket 2000. június 30. napjával megsemmisítette.¹⁵⁰

A 48/1998. (XI. 23.) AB határozat tartalmazza, hogy: „A magzat életének védelme annak megfogásától kezdve állami kötelesség, tehát a terhesség kezdeti szakaszában sem lehet egyedül az anya önrendelkezési joga irányadó. Az államnak az élet védelmére vonatkozó objektív kötelességéből következik, hogy az állam alkotmányosan nem engedheti meg a megfelelő indok nélküli abortuszt. Különösen szükséges az indokoltság azért, mert az abortusz esetében az állam életvédelmi kötelessége nem névtelen statisztikai kockázat elhárítását vagy elosztását szolgálja, hanem keletkezőben lévő egyedi emberi élet szándékos megsemmisítéséről van szó (ABH 1991, 316.). Ez az individualitás akkor is fennáll, ha óvatosságból »potenciális emberi életről« beszélünk. Az abortusz mint ténylegesen végrehajtott tett egységét és szándékosságát nem lehet nem létezőnek tekinteni, csupán a jogi minősítésben lehet a személytelenséget a végletekig fokozni [azzal, hogy a magzat személy voltát a törvényhozó nem ismeri el (ABH 1991, 303.)]. Ezzel válik egyáltalán lehetővé a magzati étellel szemben az anya önrendelkezési jogának mérlegelése; de e mérlegelés során az állam objektív és nem abszolút életvédelmi kötelessége által alkotmányosan védett értékek súlya egy pillanatra sem téveszthető szem elől”.¹⁵¹

¹⁴⁹ R. (Vhr.) 9. § (3) bekezdés: „(3) A tv. 12. § (6) bekezdésében foglalt feltétel fennállását a terhessége megszakítását kérő nő nyilatkozatával igazolja, a nyilatkozat tartalmával, illetőleg valódiságával kapcsolatban a munkatártnak mérlegelési joga nincs”.

¹⁵⁰ 48/1998. (XI. 23.) AB határozat, rendelkező rész 4.; részletesen lásd *uo.*, indokolás III. 2–6.: Alkotmány 2. § (1) bekezdésébe, 54. § (1) bekezdésébe ütközés (jogbizonytalanság, jogbiztonság sérelme; a magzati élet nem kielégítő védelme: „»A terhességmegszakítási kérelem bejelentését követő tájékoztatás« tehát, amelyet a Magzatvédelmi törvény előír, elvileg és alapvetően azért nem lehet az ellenőrizetlen indikációjú abortusszal szemben a magzati élet védelmére irányuló állami kötelesség alkotmányosan kielégítő mértékű érvényesítésének eszköze, mert a törvény nem rendelkezik arról, hogy a tanácsadásnak nem a pusztá tájékoztatás a feladata, hanem az anya olyan megsegítése válsághelyzetében, amely célját tekintve a magzat megtartására irányul. Csakis ez a törvényi célzat és megvalósításának részletes szabályozása képezhet kellő ellensúlyt az anya önrendelkezési jogának a súlyos válsághelyzet szimbolikus indikációjával lehetővé tett érvényesülésével szemben. A magzat megtartására és megszületésére törekvő tanácsadás továbbá nem szorítkozhat egyszeri alkalomra, mert a válsághelyzet feloldásához ez aligha elég”. – 5.; „Az alkotmányellenesség az állapotos nő súlyos válsághelyzetének a Magzatvédelmi törvényben foglalt fogalmi meghatározása és az ehhez kapcsolódó végrehajtási rendelkezés tartalma kapcsán állapítható meg. Ezt az álláspontját az Alkotmánybíróság – immár az egész Magzatvédelmi törvény összefüggésében vizsgálva – megerősíti”. – 6.).

¹⁵¹ *Uo.*, indokolás III. 1. a). A 48/1998. (XI. 23.) AB határozat indokolás III. 3. c), 4., IV. 2. szerint is az abortusz társadalomra veszélyes, káros cselekmény: „a magyar jog (is) alapvetően társadalomra veszélyesnek tartja az abortuszt”. „[...] a Büntető Törvénykönyv a jogellenes terhességmegszakítást mint magzatelhajtást bűncselekményként büntetni rendeli [...]”. „[...] a magzatelhajtás esetében [...] a jogrend meghatározott, a büntetőjogon kívüli megfontolások alapján csupán megtűri a társadalomra veszélyes, káros cselekményt”. „Az állam nem mondhat le arról, hogy az abortusz társadalomra veszélyességét fenntartsa”. Azt, hogy gondatlanság esetén mennyire alacsony szintű a büntetőjogi védelem, a Zalaegerszegi Járásbíróság 2021. február 18. napján meghozott, 5.B.220/2020/6. számú ítélete és a Zalaegerszegi Törvényszék 2021. június 15. napján meghozott,

Az arányosság, a kellő, megfelelő ellensúly, alkotmányos egyensúly, szükséges mérlegelés, alkotmányos érték-érvényesítés követelménye, az aránytalan korlátozás

Bf.75/2021/5. számú ítélete is mutatja: foglalkozás körében elkövetett gondatlan veszélyeztetés vétsége [Btk. 165. § (1) bekezdés, (2) bekezdés a) pont] „685 g-os”, „22–24 hetes magzati életkorú”, „egészséges és életképes fejlődésű” „magzat” esetén. A megelőzés érdekében a következőkre is szükségesnek tartom felhívni a figyelmet: „vádolt, mint operáló orvos” a „40 éves, fogamzóképes korú és állapotú sértett” „méhét” „eltávolította”, a „magzat” „halála a méh állományának kismendencéből történő eltávolítása, ezzel együtt a méhlepény eltávolítása, visszafordíthatatlan oxigénhiányos állapota miatt következett be”, „[a]z eltávolított méh szöveteiben ugyanakkor vérzésre, gyulladásra, myomára utaló jel nem volt”, „sértett ellátása és diagnosztizálása során vádolt és társa megszünték az irányadó nőgyógyászati szakmai protokollt, mivel fogamzóképes állapotban és korban lévő nőbeteg esetén nőgyógyászati vizsgálat, kezelés, kontroll vizsgálat kapcsán szükséges a terhesség kizárását (vagy megállapítását) célzó diagnosztikus módszerek elvégzése. Szakmai szabályszegésként – a sértett panaszai ellenére – a nőgyógyászati szakrendelésen a vádolt sem 2019. április 8. napján, sem 2019. június 13. napján, sem pedig 2019. július 22. napján, míg a vádolt társa 2019. május 14. napján, – nem alkalmazott olyan diagnosztikus eljárást vagy módszert, mely a sértett terhességének tényét vizsgálta volna. A sértett ellátását végző orvosok egyetlen esetben sem tettek diagnosztikus lépéseket az esetleges vérzészavart eredményező terhesség kizárására: nem történt sem terhességi szerológiai, sem képalkotó ultrahangos vizsgálat” (részletesen lásd elsőfokú ítélet indokolás [5]–[9]), „Mіндеzen szakmai szabályszegések veszélyeztették a sértett testi épségét és egészségi állapotát”. „[...] a szakmai szabályszegésen, mulasztáson alapuló téves diagnózis miatt feleslegesen elvégzett méheltávolítás – figyelemmel arra, hogy szerv, képesség elvesztését eredményezte és ezáltal az egyébként fogamzóképes sértett fogamzóképtelenségéhez vezetett – a sértettnél maradandó testi fogyatékossgot okozott” (részletesen lásd *uo.*, [10]), „A másodfokú bíróság nyomatékos súlyosító körülménynek tekintette, hogy a vádolt súlyos fokban gondatlan cselekménye sorozatos mulasztásokból állt, mivel a megállapított tényállás szerint a sértett szakszerű és alapos vizsgálatát három alkalommal, a 2019. április 8., június 13. és július 22. napjain történt szakrendeléseken egyaránt elmulasztotta, noha arra minden alkalommal lehetősége lett volna. Emellett nyomatékos súlyosító körülményként kell értékelni, hogy a vádolt által elkövetett bűncselekménynek nem csupán egy – végső soron a bűncselekményt minősítő – káros következménye volt, nem csupán a sértett maradandó fogyatékossgát, hanem egészséges és életképes fejlődésű magzatának elvesztését is okozta”. „[...] a másodfokú bíróság a büntetés súlyosítása végett bejelentett fellebbezést alaposnak találta, és a vádoltat az elsőfokú ítéletben alkalmazott pénzbüntetés mellett a Btk. 33. § (1) bekezdésének e) pontja és (3) bekezdése, valamint az 52. § (1) bekezdésének a) pontja alapján a határozott ideig tartó szülész-nőgyógyász szakorvosi foglalkozástól eltiltásra ítélte. Utóbbi büntetés különösen az általános megelőzés végett szükséges a vádlotlal azonos, illetve ahhoz hasonló felelősséggel járó hivatást gyakorlóakra is figyelemmel” (másodfokú ítélet indokolás [9]–[10]); a „magzat” életének és az állapotos nő egészségének megfelelő büntetőjogi védelmét, a prevenciót véleményem szerint nem eléggé szolgálja a konkrét ügyben történt hétszázhuszezer forint pénzbüntetésre és – a másodfokú ítélettel – egy év szülész-nőgyógyász szakorvosi foglalkozástól eltiltásra ítélet (eszerint – büntetőjogilag – „ennyit ér” egy – említettek szerinti – „magzat” és egy „méh”, lásd pl. „a feleslegesen elvégzett méheltávolítás elkerülhető lett volna”, elsőfokú ítélet indokolás [10]). Az elsőfokú ítélet alacsony színvonaláról – egyéb vonatkozásokban – a másodfokú ítélet alapján (is) lehet tájékozódni. Annak érdekében, hogy ilyen eset soha többé ne fordulhasson elő, e figyelemfelhívás – hangsúlyozva a szükséges vizsgálatok elvégzésének kötelezettségét – a szülész-nőgyógyászok szakmai szervezeteit is célozza. Az a véleményem, hogy azt, ami ebben az esetben (is) történt, – ha mélyen belegondolunk, emberileg – nagyon nehéz kifejezni. Az iszonyatos sérelmeket a polgári jogi jogkövetkezmények megfelelő alkalmazása orvosolhatja némileg, a megszületendő gyermek életét és a fogamzóképeséget ez sem tudja visszaadni.

tilalma szempontjából – az AB határozat szerinti koncepción belül értve, véleményem szerint – a következő mondatok is felhívhatók: „[...] a magyar Alkotmányból az Alkotmánybíróság felfogása szerint – abban az esetben, ha a magzat jogalanyiságát a jog nem ismeri el – eleve az következik, hogy a nő méltóságához és magánélethez való joga a magzati élet védelmére fennálló állami kötelességgel szembesítve kerüljön mérlegelésre. A nő jogaival szemben a mérleg másik serpenyőjében mindig az állam életvédelmi kötelessége van, amelynek ez esetben egyedi magzati élet szándékos megsemmisítése ellen kell védelmet nyújtania. A kettő konfliktusa során a nő magánszférához és méltóságához való jogának nem aránytalan korlátozása, ha a törvény a súlyos válsághelyzet mibenlétének feltárására kötelezi. Ez az indikáció ugyanis nem a kényszer hatása alatt keletkezett terhesség megszakításának engedélyezésére szolgál, ahol a személyiségi jogok sérelmének lehetőségét fokozottan figyelembe kell venni. Ha a jog a magzati élet védelmében a nő súlyos válsághelyzetét értékeli, a nő emberi méltóságához való jogának védelméről, s különösen a potenciális sérelem enyhítéséről számos részletszabállyal gondoskodni lehet az indikációk és a terhességmegszakítás engedélyezésére szolgáló eljárás törvényi kialakításában”.¹⁵²

Az Országgyűlés az Mvt. módosításáról szóló 2000. évi LXXXVII. törvény által „[a] magzat megtartására és megszületésére törekvő tanácsadás”¹⁵³ – második abortuszhatározathoz képest részbeni¹⁵⁴ – megjelenítésével megtartotta az ellenőrizetlen „súlyos válsághelyzet” esetét.¹⁵⁵ Megítélésem szerint, ha a nő magánszférához és méltóságához való jogának nem aránytalan korlátozása a súlyos válsághelyzet mi-

---

¹⁵² 48/1998. (XI. 23.) AB határozat, indokolás III. 3. b). Lásd még pl. *uo.*, c): „kellő ellensúly”, „kivételes eset”, „súlyos sérelme”, „kivételesen”, „aránytalan sérelmük”; *uo.*, 5.: „kivételesen”, „alkotmányos egyensúly”, „kellő ellensúly”; *uo.*, 6.: „alkotmányos egyensúly”; *uo.*, IV. 2.: „megfelelő ellensúly” („Az indikációk olyan liberalizálása esetén és azzal szemben, mint amilyent a Magzatvédelmi törvény »súlyos válsághelyzete« is megvalósít, az államnak alkotmányos kötelessége a magzati élet védelmére megfelelő ellensúlyt képezni. Ez elsősorban az állapotos nővel való együttműködésre, krízishelyzetében való megsegítésére irányul, azzal a törekvéssel, hogy az anya a magzatát megtartsa. Ehhez megfelelő pszichikai, orvosi, de nem utolsósorban szociális és anyagi segítséget is kell biztosítani. Az állam nem mondhat le arról, hogy az abortusz társadalomra veszélyességét fenntartsa”); *uo.*, a): „alkotmányos értéket érvényesít”.

¹⁵³ *Uo.*, III. 5.

¹⁵⁴ Lásd Mvt. 9. § (1) bekezdés, e § (2) bekezdése másról szól. Vö. pl. Mvt. módosításáról szóló 2000. évi LXXXVII. törvény 8. §-hoz fűzött indokolás: „A terhességmegszakítás elvégzésére rendelkezésre álló rendkívül szoros törvényi határidőkre tekintettel, arra lehetőség nincs, hogy a törvény az eredeti várakozási időre vonatkozó szabályok érintetlenül hagyásával a várakozás kötelező időtartamát kétszer három napban jelölje meg”; 48/1998. (XI. 23.) AB határozat, indokolás IV. 2. a): „Az államnak alkotmányos kötelessége, hogy az anya előtt a gyermek megtartásának és felnevelésének perspektíváit megnyissa. Az erre a célra irányuló, kötelező tanácsadás alkalmas arra, hogy annak révén az állam az ellenőrizetlen indikáció elismerése mellett is eleget tegyen életvédelmi kötelességének. A tanácsadás nem korlátozódhat egyszeri alkalomra, készen kell állnia arra, hogy a válsághelyzetben hozzá forduló anyát a terhesség egész tartama alatt támogassa, s a szülést követően is segítse”.

¹⁵⁵ Lásd Mvt. 5. § (1)–(2) bekezdés, 12. § (6) bekezdés; HÁMORI ANTAL, „Magzatvédelem a magyar jogban I–II.”, in *Magyar Bioetikai Szemle* 3 (2004) 8–21.; 4 (2004) 22–34.

benlétének feltárására történő törvényi kötelezés, akkor – logikailag – a BM rendelet szerinti kötelezés sem aránytalan tartalmilag (a BM rendeleti korlátozás – amennyiben korlátozásról van szó – jóval kisebb mértékű).¹⁵⁶

2.2. Az Alaptörvény és negyedik módosítása

A még meg nem született élő emberi lény védelmének hazai szabályozásában a 2010. évben bekövetkezett alkotmányozás hozott, illetve hozhatott volna (alapvető) változást. Az új Alkotmány elfogadásának előkészítéséről szóló 9/2011. (III. 9.) OGY határozat azt tartalmazta, hogy: „Alapvető emberi jogként minden ember életét, fogantatásától kezdve védelem illeti meg. Az emberi élet és méltóság sérthetetlen”. Az Alaptörvénye II. cikkében azonban az szerepel, hogy: „Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz, a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg”. Az Alaptörvény általános indokolása szerint „[a] magzati élet védelmét végre méltó módon, kifejezetten rögzíti az Alaptörvény”. A II. cikk indokolása ugyanakkor azt foglalja magában, hogy „[a]z állam – az objektív intézményvédelmi kötelezettsége keretében – a megfogant, keletkezőben lévő emberi életnek is köteles védelmet nyújtani”, azaz az alkotmányozó a „magzat”-tól megtagadta az alanyi jogi jogvédelmet, szerinte a „magzat” nem jogalany, jogilag nem ember, a „magzat”-ot nem illeti meg az élethez és méltósághoz való alanyi jog. Ezzel az alkotmányozó az alkotmánybírói határozatok szerinti relatív életvédelmi szintet felemelte az Alaptörvény szintjére, ami ellentétes a „magát kereszténynek valló kormányzat”-tal és a kereszténységgel is. Az Alaptörvény R) cikk (3) bekezdése azt is kimondja, hogy az Alaptörvény rendelkezéseit azok céljával összhangban kell értelmezni. Azt, hogy az Alaptörvény II. cikke szóban forgó részének mi a célja, az Alaptörvény II. cikkének indokolása egyértelműen mutatja.¹⁵⁷

Magyarország Alaptörvényének negyedik módosítása (2013. március 25.) 19. § (2) bekezdése alapján az Alaptörvény hatálybalépése előtt meghozott alkotmánybírói határozatok – így a két abortuszhatározat is – hatályukat veszítették (a rendelkezés nem érintette az ezen határozatok által kifejtett joghatásokat). A módosítás

¹⁵⁶ A BM rendelet alkotmányjogi megítéléséhez – formai és tartalmi szempontból – lásd HÁMORI „A művi abortusz magyar állami szabályozásának egyes aktuális kérdései”; ad e rendeleti szintű szabályozás formai szempontú alkotmányossága: pl. 64/1991. (XII. 17.) AB határozat, indokolás C) 2., 3. d), 4.; 48/1998. (XI. 23.) AB határozat, indokolás II. 2.

¹⁵⁷ Részletesen lásd pl. HÁMORI ANTAL, „A magzati élet védelme Magyarország Alaptörvényében”, in *Magyar Bioetikai Szemle* 3–4 (2011) 130–150.; HÁMORI ANTAL, „A még meg nem született ember életének védelme Magyarország új alkotmányában”, in *Magyar Sion* 2 (2012) 163–173.; HÁMORI ANTAL, „A »magzat« életének védelme az új alkotmányban”, in *Vigilia* 1 (2013) 20–26.; HÁMORI ANTAL, „A mai magyar abortusz-szabályozás problémái és az ezen szabályozást is sértő magatartások I–II.”, in *Magyar Katolikus Orvosok Szent Lukács Egyesületének Tudósítója* 4 (2015) 145–166.; 1 (2016) 10–22. Az Alaptörvény II. cikkének módosítására vonatkozó, indokolással ellátott szövegszerű javaslat-hoz lásd pl. HÁMORI, „Javaslat a még meg nem született emberi lény életének fokozottabb védelme érdekében”, 46–47.

19. cikkéhez fűzött indokolás szerint a rendelkezés célja, hogy az Alaptörvény rendelkezései az Alaptörvény összefüggéseivel együtt, a korábbi Alkotmány rendszertől függetlenül kerüljenek értelmezésre, „az Alkotmánybíróság nincs kötve a korábbi Alkotmány alapján meghozott határozataihoz”; „Ez természetesen nem zárja ki azt a lehetőséget, hogy a testület az Alaptörvény egyes rendelkezéseinek értelmezésekor a korábbival megegyező következtetésre jusson, ahogyan azt a lehetőséget is biztosítja, hogy az Alaptörvény egészének kontextusában a korábbi döntésekkel ellentétes megállapításokat tegyen. E rendelkezés tehát nem korlátozza, hanem éppen ellenkezőleg, kiszélesíti az Alkotmánybíróság szabadságát az Alaptörvény értelmezése tekintetében”.

Az Alaptörvény negyedik módosítása alapján azt lehet mondani, hogy az alkotmányozó (alaptörvény-módosító) az Alaptörvény II. cikke vonatkozásában (is) némileg korrigálta alkotmányozói aktusát (döntését, szándékát), vagyis nem ragaszkodik ahhoz, hogy az Alkotmánybíróság az objektív, intézményes védelmi kötelezettség keretében ne állapíthassa meg a művi abortusz alaptörvény-ellenességét, ami növeli a szigorítás valószínűségét.

A 64/1991. (XII. 17.) AB határozat és a 48/1998. (XI. 23.) AB határozat szerint, ha a törvényhozó nem ismeri el a magzat jogalanyiságát, élethez és emberi méltósághoz való alanyi jogát, akkor az abortusz az ezen AB határozatok által meghatározott kereteken belül szabad, vagyis így az objektív, intézményes védelmi kötelezettség keretében az Alkotmánybíróság szerint, ha a törvényhozó e két AB határozat keretein belül marad, nem állapítható meg a művi abortusz alkotmány-, illetve alaptörvény-ellenessége. Az Országgyűlés az Alaptörvény elfogadásával erre az álláspont-ra mondott „igen”-t (lásd Alaptörvény II. cikk és indokolása); az Alaptörvény említett módosításával (az AB határozatok hatályvesztésével) viszont az Országgyűlés kifejezte, hogy az, amire az Alaptörvény elfogadásával „igen”-t mondott, vagyis a két AB határozat szerinti említett álláspont, az Alkotmánybíróság által – az alkotmányozó (alaptörvény-módosító) szerint is – felülvizsgálható: a taláros testület eltérhet ettől a korábbi álláspontjától, vagyis így az Országgyűlés szerint is kimondhatja, hogy a művi abortusz az objektív, intézményes védelem alapján is alaptörvény-ellenes.¹⁵⁸ Ez nem érinti azt a kérdést, hogy az Alkotmánybíróság hivatkozhat-e a 2012. január 1. előtt meghozott alkotmánybírósági határozatokra.¹⁵⁹

3. Következtetések

Hübriszről – a citált szótár szerinti értelemben – véleménykülönbségeim ellenére nem beszélnek, sem az USA Szövetségi Legfelső Bírósága, sem a magyar Alkot-

---

¹⁵⁸ A művi abortusz alaptörvény-ellenességének az objektív, intézményes védelmi kötelezettség keretében történő megállapításához az érveket lásd pl. HÁMORI, „A magzat élethez való joga”, 25–37., 103–138.; Hámori, „Javaslat a még meg nem született emberi lény életének fokozottabb védelme érdekében”, 48–51.

¹⁵⁹ Lásd pl. 13/2013. (VI. 17.) AB határozat.

mánybíróság szóban forgó határozataiban foglaltak (pl. megítélésem szerint kitapintható – és elismert – önellentmondások) okán, valamint Zlinszky János azon tévedése, több (pl. életvédelmi) szempontból is alaptalan érvelése tekintetében sem, amely szerint az „egyházi jog sem engedi meg a méhen belüli magzat felvételét az egyházba, azaz annak megkeresztelését”¹⁶⁰ (lásd halálveszély esete; vö. pl. keresztesség anyaga, kiszolgáltatása).¹⁶¹ Inkább azt mondanám, hogy a taláros testület az enyhén szólva sokkal gyengébb fél teljes, azaz alkotmányjogi értelemben vett alanyi jogi védelmét – különböző okok miatt, az ismertett „kollízió”, kölcsönös korlátozási, arányossági „követelmény”, ellensúlyozás, egyensúlyozás, mérlegelés mentén – nem vállalta fel, noha azt akár az Mvt. kapcsán is megtehetette volna (vö. pl. arányosság jóval életvédőbb követelménye¹⁶²). A „magzat” élve születésének elmaradásánál nem tartom nagyobb tehernek, hátránynak, „az anya élethelyzetében fennálló, aránytalan áldozatot követelő körülmények”-nek¹⁶³ a gyermek viselését. Véleményem szerint a „magzat” halálához képest a gyermekvállalással járó áldozat objektíve nem aránytalan, például akkor sem, ha a gyermek bűncselekmény következtében fogant, és akkor sem, ha bármilyen mértékű fogyatékkal él. Ezzel nem vitatom, hogy nagyon sokszor szubjektíve elviselhetetlen teherről is szó van.¹⁶⁴

Önellentmondásosnak tartom például azt, hogy miközben az Alkotmánybíróság alkotmányosnak minősíti a („magzat” szempontjából fennálló) többet, a „magzat” jogalanyiségének törvényhozói elismerését, a kevesebbet, például a húszhetes „magzat” jogalanyiségét, vagy az ún. „súlyos válsághelyzet” (akárcsak ellenőrizetlen formájának) alkotmányellenességét – a (teljes) jogalanyiség állítólagos törvényhozói implicit el nem ismerésére, és a testületi többség szerint ebből következő következményeire hivatkozva – nem ismeri el.

A 48/1998. (XI. 23.) AB határozatban kifejtettek szerint az állam, a törvényhozó – a „súlyos válsághelyzet” alkotmánybíróvási megengedése körében érve – „nem hozhat senkit olyan helyzetbe, amely meghasonlásba vinné önmagával, azaz amely összeegyeztethetetlen a személyiséget meghatározó valamely lényeges meggyőződésével (Abh. 313)”.¹⁶⁵ A törvényhozó általi „önmeghasonlásba” vitel azonban akkor is fennáll, ha a törvényhozónak az AB határozatok szerint meg kell tiltania a művi abortuszt, mert elismerte a „magzat” jogalanyiségét. A „személyiséget meghatározó valamely lényeges meggyőződés” – „összeegyeztethetetlen”-ség – nézetem szerint nem lehet erősebb, mint a „magzat” élete. Álláspontom szerint ez akkor is igaz, ha a törvényhozó, alkotmányozó nem ismeri el a „magzat” jogalanyiségét,

¹⁶⁰ 64/1991. (XII. 17.) AB határozat, Zlinszky János alkotmánybíró párhuzamos véleménye II. 4. pont.

¹⁶¹ Lásd pl. HÁMORI ANTAL, „A születése előtt meghalt gyermek állami és egyházi védelme”, in *Magyar Sion* 1 (2017) 45–68. Zlinszky János párhuzamos véleményének (pl. a II. 3–6. pontok) kritikájához is lásd pl. HÁMORI, „A magzat élethez való joga”, 32–37.

¹⁶² Lásd pl. 48/1998. (XI. 23.) AB határozat, indokolás III. 3. a).

¹⁶³ *Uo.*, 2. b).

¹⁶⁴ Lásd pl. HÁMORI, „Érvek a még meg nem született emberi lény védelmére”, 75.

¹⁶⁵ 48/1998. (XI. 23.) AB határozat, indokolás IV. 2. a).

mert ugyanazon értékről, a „magzat”, emberi lény, „egyedi emberi magzat”¹⁶⁶ életéről van szó, ami alapvetőbb, nagyobb érték, mint a „személyiséget meghatározó valamely lényeges meggyőződés”. A „magzat” élete az önrendelkezésnek is a forrása, eredője, feltétele; a „rész” nem írja felül az „egészet” (az „egész” az élet, a „rész” pl. az önrendelkezés).

Véleményem szerint a „rossz”, a „helytelen”, az „alaptalan” akkor sem változik jóvá, joggá, ha „alkotmány”-nak, „alaptörvény”-nek nevezett aktusba – írásba – foglalják; a mérce a „láthatatlan alkotmány”; az alkotmány, a törvény, a jog tartalma – fogalmilag – az igazság, a jó. Az, ami nem igazságos, nem jó, nem képez jogot.

Ugyanígy, megítélésem szerint például az is önellentmondásos, hogy „a magzati élet alkotmányos védelemben részesül”-ésével „szemben a nő önrendelkezési joga a terhesség megszakítására csak akkor érvényesülhet, ha a gyermek kihordása az anya számára a terhesség kihordásával együttjáró terheket meghaladó, olyan rendkívüli nehézségekkel jár, amelyek az elvárható áldozat határát meghaladják”,¹⁶⁷ mert ugyanarról az életről van szó akkor is, amikor a törvényhozó a „magzat” jogalanyiságát elismeri, és akkor is, amikor nem ismeri el azt, ugyanazok a „rendkívüli nehézségek” (pl. a mélyszegénység) mindkét esetben fennállnak. A művi abortusz – a kifejtett okok miatt – akkor is alkotmányellenes, ha a törvényhozó a „magzat” jogalanyiságát nem ismeri el és a „rendkívüli nehézségek” az „elvárható áldozat határát meghaladják”: az alkotmányos érték ugyanaz, mint amikor a törvényhozó a „magzat” jogalanyiságát elismeri.

Elismerni azt lehet, ami létezik, ami van (erről az alkotmánymagyarázatok is – természetjogiasan – tanúskodnak¹⁶⁸), az pedig, hogy nem ismerik el azt, ami van, inkább túlzott, elfogadhatatlan „óvatosság”, mint „hübrisz”, az USA-ban, Magyarországon egyaránt. Senki sem volt más születése előtt, mint ember (vö. pl. „egyedi emberi magzat”¹⁶⁹); erre példa az akár hat hónaposan élve született és az akár kilenc hónaposan még meg nem született élő emberek sokasága. Azt az Alkotmánybíróság is kimondta, hogy ha a törvényhozó elismeri a „magzat” jogalanyiságát, akkor a „magzatok” közötti különbségtételnek – az AB határozatokban említettek szerint

---

¹⁶⁶ 64/1991. (XII. 17.) AB határozat, indokolás F) 2.

¹⁶⁷ 48/1998. (XI. 23.) AB határozat, indokolás IV. 2. a).

¹⁶⁸ Lásd pl. BALOGH – HOLLÓ – KUKORELLI – SÁRI, *Az Alkotmány magyarázata*: „Az Alkotmány 8. § (1) bekezdése szövegszerűen »az ember sérthetetlen és elidegeníthetetlen« jogairól beszél, amelyeket az állam »elismer«. Olyan jogokról van tehát szó, amelyek az Alkotmányba foglalásuk előtt (vagy attól függetlenül) is léteztek, léteznek. Nagyon fontos ez a kitétel, hiszen a rendszerváltást megelőzően – ha az emberi jogok egyáltalán szóba kerültek – az uralkodó irányzat azt hangsúlyozta, hogy a jogokat az állam »biztosítja«. A rendszerváltást követő alkotmányszövegből eleve következik annak a tagadása, hogy az emberi jogok az Alkotmányból (s ezáltal közvetve az állam elhatározásából) erednek, az Alkotmány 8. § (1) bekezdésének első fordulata az emberi jogok eredetének mintegy természetjogi felfogására utal. Tehát magából az alkotmányszövegből is következik, hogy az Alkotmányba tételesen meghatározott jogokon túlmenően is lehet az ember sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogainak köre”.

¹⁶⁹ 64/1991. (XII. 17.) AB határozat, indokolás F) 2.

– nincsen helye. Tehát, ha például a hat hónaposan élve született ember – helyesen – alkotmányjogilag is jogalany, akkor például a kilenc hónaposan még meg nem született élő „magzat” – aki akár egészségesebb, kevésbé károsodott – vajon miért ne lenne jogalany.¹⁷⁰ A „tolófájdalmak” megindulása, az élve születés, a „köldökzsinór elvágása” a jogalanyiség elismerése vonatkozásában nézetem szerint önkényes, jogellenes, alkotmányellenes, alaptörvény-ellenes határvonal. Az objektíve észszerű, a józan észnek megfelelő, a logikus – véleményem szerint – az, hogy például a kilenc hónaposan még meg nem született élő „magzat” is jogalany (alkotmányjogi értelemben is), és miután a különbségtételnek – az említettek szerint – nincsen helye, alapja, a művi abortusz a „magzat” tizenkét hetes életkora előtt is alkotmány-, alaptörvény-ellenes. A „forrás” – szemben Ádám Antal idézett párhuzamos véleményével – fordítva áll: a megszületett ember élete és jogalanyiséga, joga, jogosultsága a „magzat” életéből, jogalanyiségéből, jogából, jogosultságából „forraszik”, „származik”.

Azon, nem véletlenül, még kevésbé lepődöm meg, hogy az Országgyűlés az Mvt.-vel és a 2000. évi LXXXVII. törvénnyel nagyon nagy mértékben kiszolgáltatta a „magzat” életét (ezt az 1998. évi országgyűlési választások előtt is kilátásba helyezték). Az azonban, ami az Alaptörvénnyel történt, az alkotmánybírói határozatok relatív életvédelmi szintjének alaptörvényi szintre emelése – az Alaptörvény negyedik módosításával enyhítve –, további súlyos rosszaságot képez, a kereszténységtől¹⁷¹ szintén idegen. A „rossz” növelését „jó”-nak, a „méltatlan”-t „méltó”-nak beállítani – ráadásul messze széles körben (sokakat megtévesztve, illetve tévedésben tartva),¹⁷² amit konferenciákon is módomban volt megtapasztalni – helytelen, és az sem állítható, hogy „nem tudták, mit cselekszenek”.¹⁷³

Amellett sem mehetünk el szó nélkül, hogy az Alkotmánybíró és az Országgyűlés is nagyon csekély mértékben emlékezett meg az „apá”-ról.¹⁷⁴ Álláspontom szerint annak az apának a helyzetébe is megfelelően bele kell képzelni magunkat, aki nem akarja születendő gyermeke életének kioltását, sőt, az adott esetben bizonyíthatóan azt is vállalja: egyedül is felneveli gyermekét, az élve születés esetére akár húszmillió forintot is ajándékoz az édesanyának, aki – nyilatkozata szerint – csak a százmilliós ötöslottó megnyerése esetén szülné meg gyermekét, mert a konkrét eset szerinti jelentős idegi megterhelést – egy már megszületett másik gyermek mellett, a 2018. évben az egy főre jutó nettó havi több százezer forintos jövedelem,

¹⁷⁰ Vö. pl. Mvt. 6. § (3) bekezdés, (4) bekezdés b) pont.

¹⁷¹ Vö. pl. Alaptörvény Nemzeti hitvallás, R) cikk (4) bekezdés, XVI. cikk (1) bekezdés; HÁMORI, *Életvédelem a katolikus Egyház jogrendjében*.

¹⁷² Lásd pl. Magyarország Alaptörvénye indokolása (2011. április 25.), Általános indokolás: „A magzati élet védelmét végre méltó módon, kifejezetten rögzíti az Alaptörvény”.

¹⁷³ Vö. pl. Lk 23,34; Mt 25,40.

¹⁷⁴ Lásd pl. 48/1998. (XI. 23.) AB határozat, indokolás IV. 2. c) pont („[...] az apa vagy családtagok bevonása a tanácsadási folyamatba”), Mvt. 9. § (1) bekezdés („lehetőleg a magzat apja jelenlétében”); HÁMORI, *A magzat élethez való joga*, 63–64.

valamint két lakástulajdon ellenére – számára ez (az „egzisztenciális biztonság”) ellensúlyozná. A további, kiegészítő jellegű érvek körében értve jogi abszurdumnak tartom, hogy a szabályozás szerint a gyermek ilyen esetben sem születhet meg élve. Ezzel az apa szerepét az anyáénál nem helyezzük előrébb, hanem az abortuszt megengedő szabályozáshoz képest értve arról van szó, hogy ő vállalja gyermeke felnevelését, és kettejük „szava” e koncepcióban is többet ér. Az „apa” is mutatja – miután az „apa” ember –, hogy az ember gyermeke sem lehet más – születése előtt sem –, mint ember, ő is a „minden ember”, az emberiség családjának tagja, akár „nő”, akár „férfi”.

Véleményem szerint a születendő nők védelmében – az ő helyzetükbe is mélyen belegondolva – nővédő szervezetek is érvelhetnének (még jobban – ugyanis vannak ilyen feminista szervezetek, no, persze nem „mindenért” a férfiakat okolva,¹⁷⁵ csak amiért megérdemlik, és fordítva), mert különben – például – az a „látszat” keletkezhet, hogy voltaképpen az erősebb – és nem az érvek – erejének engednek. Az erősebb nőkkel szemben a gyengébb nők védelme számomra meggyőzőbb. Felfogásomban az elgyengült erősebb nők védelme nem a gyengébb nők életének kioltásában ölt testet. S ha már védjük a születendő nőket, akkor vajon miért ne védenénk a születendő férfiakat. Nővédő szervezetek részéről mondható, hogy ők a nők védelmére jöttek létre, és nem minden esetben – vagy az esetek nagy részében nem – lehet (biztosan) tudni, hogy a „magzat” milyen nemű. E bizonytalanság és abortuszválasztás mellett azonban születendő nők sokasága nem születik meg élve, márpedig az élet nagyobb, alapvetőbb érték, mint például az egészség vagy az önrendelkezés – és persze a férfi is ember. Álláspontom szerint „a nők egyenlőséghez való joga” az abortusztilalommal nem sérül, mert az abortuszhoz – az említett okok miatt – nincsen jog, a nők a Dobbs-döntéssel sem veszítették el „jogukat mint szabad és egyenlő polgárok”, az abortuszválasztással ellenkezőleg, ők is megszülethetnek „mint szabad és egyenlő polgárok”.

---

¹⁷⁵ Lásd pl. MOLNÁR ANDRÁS, „A feminizmus a jogban”, in FEKETE BALÁZS – FLECK ZOLTÁN (szerk.), *Tanulmányok a kortárs jogelméletről*, Budapest 2015, 169–247. (különösen 226–242.; „[...] a feminizmusnak létezik keresztény irányzata, illetve ún. »pro-life feminizmus«, mely azonban az életet a fogantatástól kezdődően védendőnek tartja; és a terhességmegszakítás megtiltása helyett sokkal inkább a terhességmegszakítás végrehajtását tulajdonítják a férfiak elnyomásának, mondván, a férfiak kerülnek a szülői minőséggel járó felelősséget, ezért inkább arra szorítják rá a nőket, akikkel együtt voltak, hogy vetessék el magzatukat, és az abortusz engedélyezése csak a kizsákmányolás e válfajának enged zöld utat. Ezért az abortusz széles körű legalizálása helyett a gyermekvállalás lehetőségén kellene könnyíteni az államnak” – *uo.*, 233.; *vö. uo.*, 234. hivatkozással: „Catharine MacKinnon egy helyütt úgy fogalmazott, hogy a »radikális feminizmus a feminizmus«”; és *uo.*, 235–236.: „A radikális feminizmus, noha – mint fentebb láthattuk – téziseit tekintve némileg rokonítható a marxizmussal – MacKinnon szerint módszertanilag posztmarxista –, teljesen egyedülálló megközelítést alkalmaz: a férfiuralmat és a nők ezzel járó elnyomását teszi társadalomképeének alfájává és ómegájává”. – Molnár András ezzel kapcsolatos kritikái megjegyzéseit lásd *uo.*, 236–242.); *vö. pl. MACKINNON, CATHARINE A., A feminizmus változásai. Előadások életről és jogról*, Budapest 2001, 247.; ezek szerint akárhogy is van: a férfiak a hibásak; és ha esetleg ezt eddig valaki nem tudta, akkor már megérte, hogy ezt elolvasta.

Véleményem szerint az emberi lény („magzat”) élete – minden nehézség ellenére – olyan alapvető, nagy érték, hogy vele csak az anya élete konkurálhat;¹⁷⁶ azt akkor sem szabad kioltani, ha az állapotos nő kilenc hónapig sem akarja „magzatát” „cipelni”. Ez a nagy érték annál is nagyobb, hogy az állapotos nő nem akar majd – egy életen át – emlékezni (s attól szenvedni) örökbe adott, illetve más (például az apa, a nagyszülők) által felnevelt gyermekére. Az élet kioltásának visszafordíthatatlansága – az abortusz miatti vagy az örökbe adás, illetve az apa általi vállalás, más személy(ek) által történő felnevelés (a nehezebb felejtés) miatti szenvedés előre biztosan nem látható „győztes”, illetve „vesztes” (időnként lehet, hogy változó) érveinek „csatájában” is – sokkal inkább amellett szól, hogy az életet védjük, hiszen az biztosan létezik, és alapvetőbb, nagyobb érték, mint például az örendelkezés és az egészség, szegénység.¹⁷⁷

Az USA Legfelső Bíróságának gyakorlata és a magyar Alkotmánybíróság gyakorlata szerint is a bíróság – a tárgyalat tárgykörben is – megváltoztathatja álláspontját, praxisát; véleményem szerint a változtatás és az alkotmányértelmezés, „beleolvasás”, „kiolvasztás”, értékválasztás sokkal inkább a bírák felfogásától, mintsem hübrisztől függ.

A magam részéről a magas szinten kvalifikált, választópolgárok által választott képviselők által választott (e választás is a „demokratikus processzus” része) jogászokból álló alkotmánybírák lelkiismeretére és jogtudására „bíznom” – akár az Alkotmány útján – különösen alapjogi, alkotmányjogi kérdések eldöntését, mint (közvetlenül vagy közvetve) másokra, akik zömében még csak nem is jogászok, hanem például – tapasztalataim alapján mondva – elsősorban szavazatalakulási hatást szem előtt tartó képviselők, azaz eszerint olyan szereplők, akik alapvetően nem azt keresik, kutatják, hogy mi a helyes, mi a jó, mi az alkotmányos, és szavazatuk is ekként alakul. Véleményem szerint az Alkotmány 8. § (1)–(2) bekezdésének és 54. § (1) bekezdésének „eredeti” szövege tekintetében is arról van szó, hogy az Alkotmánybíróságnak – a hatáskörébe tartozóan – „vennie kellett a bátorságot”, hogy a 64/1991. (XII. 17.) AB határozatával formai okból megsemmisítse az abortuszszabályozást, és vennie kellett volna a bátorságot, hogy ezt – a kifejtettek szerint – tartalmi okok miatt is megtegye. Az Alkotmánybíróságnak a halálbüntetés alkotmányellenességéről szóló határozat és az első abortuszhatározat meghozatalának időpontjában az Alkotmány 8. és 54. §-ának akkor hatályos rendelkezéseit kellett alkalmaznia, amihez a történeti alkotmányhoz is nyúlhatott volna.¹⁷⁸ Az előbbi döntés esetében véleményem szerint nincsen kollízió [a 8. § (2) bekezdés és az 54. § (1) bekezdés

¹⁷⁶ Lásd pl. HÁMORI, „A még meg nem született emberi lény élete”, 54–74.; HÁMORI, „A »duplex effectus«”, 239–253.

¹⁷⁷ Részletesen – számos vonatkozásban érvekkel, amelyeket a jelen írásban a terjedelmi keretekre figyelemmel nem ismételtem meg – lásd pl. HÁMORI, „Érvek a még meg nem született emberi lény védelmére”, 69–89.; HÁMORI, *A magzat élethez való joga*, 42.

¹⁷⁸ Az Alkotmány 8. és 54. §-ának módosításaihoz (az alapjogvédelemre vonatkozó rendelkezések változásaihoz) lásd pl. BALOGH – HOLLÓ – KUKORELLI – SÁRI, *Az Alkotmány magyarázata*, 206–214.

között], és azzal is egyetértek, hogy kollízió-látás esetén az alkotmánybírói feloldásnak helye van [a 8. § (2) bekezdése utóbb történt módosítása hatással van az 54. § (1) bekezdés tartalmára – a kollízió látszólagos, a halálbüntetés önkényes]. Az utóbbi döntésben a testületnek – véleményem szerint – arra is figyelemmel kellett volna lennie, hogy az Alkotmány eredeti szövegének hatályba lépésekor („a munkások és dolgozó parasztek államá”-ban, amely azért a „szent”-et sem nélkülözte¹⁷⁹), valamint előtte is – mindig – az abortusz tilos volt, és ezt nem jogállami, hanem pártállami eszközökkel változtatták meg;¹⁸⁰ az abortuszmegengedés Alkotmányt nem látott, és azt törvény sem mondta ki,¹⁸¹ ezért azt (az abortuszmegengedést) a taláros testület által hivatkozott megengedő tendenciára hivatkozva sem szabad elfogadni, az alkotmányozó nem tette az abortuszmegengedést a jogrendszer részévé [ennek figyelmen kívül hagyása véleményem szerint alkotmányellenes, az Alkotmány 8. § (1)–(2) bekezdését és 54. § (1) bekezdését is sérti]. A még meg nem született emberi lény életének relatív védelmét véleményem szerint a „kortárs nemzetközi megítélés” és a „közvélemény nyomása” sem teszi elfogadhatóvá.¹⁸² Véleményem szerint ezen tekintélyes alkotmánybírói szavak nemcsak az „erkölcsi szörnyeteg bűnöző”,¹⁸³ hanem a „magzat” esetében is igazak; különbséget ebből a szempontból sem látok.

A Dobbs-döntés szövetségi szinten – a döntés előtti helyzethez képest – magzatvédelmet hozott egy olyan (szűk) alkotmányértelmezési felfogással, nézettel, amelyet nem osztok. Álláspontom szerint a „magzat” élethez és emberi méltósághoz való alanyi joga, jogalanyisága, az abortusz tilalma – a kifejtettek szerint – az alkotmány alapján is fennáll; a „magzat” élethez és emberi méltósághoz való alanyi jogát, jogalanyiságát ki kellett volna mondani, el kellett volna ismerni.¹⁸⁴ A magyar Alkotmánybíróóság a „magzat” élete tekintetében a „kiegyensúlyozás” mentén haladva – noha (szó szerint és nem szó szerint) a magyar Alkotmány sem tartalmazott „abortuszjogot” – érdemben eldöntötte a kérdést: az abortusz az AB határozatokban foglaltak szerint szabad (az általam osztott és az alkotmánybírói többség által alkalmazott alkotmányértelmezési nézet – pl. az eltérő ember- és jogfelfogás miatt – különböző eredményre vezetett, a kifejtett álláspontom szerint az Alkotmány alapján sem volt jog az abortuszhoz).

Kérdés, hogy az Alaptörvény ismertetett tartalma alapján – az objektív, intézményi védelem körében – az új összetételű Alkotmánybíróóság mennyiben mondaná

---

¹⁷⁹ Lásd 1949. évi XX. törvény (A Magyar Népköztársaság Alkotmánya) 2. § (1) bekezdés [„(1) A Magyar Népköztársaság a munkások és dolgozó parasztek állama”], 61. § (1) bekezdés [„(1) A haza védelme a Magyar Népköztársaság minden polgárának szent kötelessége”].

¹⁸⁰ Lásd pl. JOBBÁGYI GÁBOR, *A méhmagzat életjoga. Az abortuszlegalizáció konfliktusa*, Budapest 1994, 99–133.

¹⁸¹ Lásd 64/1991. (XII. 17.) AB határozat.

¹⁸² Vö. 23/1990. (X. 31.) AB határozat, Sólyom László alkotmánybíró párhuzamos véleménye 1. pont.

¹⁸³ *Uo.*, 3. pont.

¹⁸⁴ Lásd pl. HÁMORI, *A magzat élethez való joga*, 25.

ki a művi abortusz alaptörvény-ellenességét, hiszen szó szerint az USA Alkotmánya sem tartalmazza, hogy a „magzat” jogalany, és a magyar testület – „tagállamok” hiányában – nem utalhatja a kérdést tagállamok hatáskörébe.

Véleményem szerint az Alkotmánybíróság a nem pusztán alaptörvényi rendelkezéseket magában foglaló, fogalmilag is megfelelő értékhierarchiával bíró alkotmányosság keretein belül, mércéje, szempontrendszere (az emberi lény életének primátusa) szerint lehet „aktivista”¹⁸⁵ (az adott esetben akár az Európai Unió Alapjogi Chartájában szereplő rendelkezéssel szemben is – e tekintetben a tagállami alkotmányozó is lehet aktivista és proaktivista); a „magzat” élethez és emberi méltósághoz való joga, „ember”-státusza, az abortusz tilalma – az állapotos nő életveszélyének esetét kivéve (megfelelő értelemben értve)¹⁸⁶ – az Alaptörvény alapján is (bőséges érvanyaggal) kimondható.¹⁸⁷ Ehhez – egyik tanulságként véve a bátorság sarkalatos erényét, mert rossz döntés esetén nem szabad visszariadni attól, hogy „megváltoztassuk a korábbi gyakorlatot” („a felhatalmazás nélküli bírói hatalomhoz nem szabad ragaszkodni”, és több mint harminc év után is „meg lehet annak mákonyától szabadulni”, a magyar Alkotmánybíróság is – felfogása szerint – megváltoztathatja gyakorlatát, akár a „fogalmi keret”¹⁸⁸ – lásd pl. a „jog” és az „alkotmányosság” fogalma – tekintetében is¹⁸⁹), – a Dobbs-döntés is szolgálhat jogtörténeti munícióval, „a magzat élete évszázadokon keresztül abszolút jogvédelemben részesült”,¹⁹⁰ a művi abortusz ekként tilos, alkotmányellenes volt, Magyarországon is. „Se a magyar, se más alkotmány nem tartalmazta az abortusz lehetőségét, s a törvények is ennek megfelelően születtek”.¹⁹¹

Az álláspontom szerint az Alkotmánybíróságnak az Alkotmány alapján ki kellett volna mondania, el kellett volna ismernie a „magzat” jogalanyiságát, élethez és emberi méltósághoz való alanyi jogát; az emberi lény jogalanyiságát nem az állam adja, azt csak elismeri, ezért azt az Országgyűlés alkotmányozó hatalomként sem tagadhatja meg, veheti el, fogalmilag – alkotmányosan – nem tudja elvenni, emiatt az Alaptörvény II. cikke indokolásának vonatkozó része alkotmányellenes; a „magzat” alkotmányjogi értelemben is jogalany, „ember”, nincsen „előkérdés”; az Alaptörvény sem tartalmazott és nem tartalmaz jogot az abortuszhoz; az önrendelkezési jog, „a nő méltósághoz és magánélethez való joga” az említettek szerint nem terjed ki az abortuszra. Mindebből is következik, hogy az Alkotmánybíróság sem alkotha-

¹⁸⁵ Vö. 23/1990. (X. 31.) AB határozat, Sólyom László alkotmánybíró párhuzamos véleménye 1. pont („a bíróság, bár az Alkotmány egészéből indul ki, maga alkotja folyamatos értelmezésével az értelmezés mércéjét is”).

¹⁸⁶ Lásd pl. HÁMORI, „A még meg nem született emberi lény élete”, 54–74.; HÁMORI, „A »duplex effectus«, 239–253.

¹⁸⁷ Vö. pl. HÁMORI, *A magzat élethez való joga*, 108–109., 123–128., 132–133. („nem teljes jogalanyiság” elmélete).

¹⁸⁸ 64/1991. (XII. 17.) AB határozat, indokolás D) 2. d).

¹⁸⁹ Vö. pl. 23/1990. (X. 31.) AB határozat, Sólyom László alkotmánybíró párhuzamos véleménye 1. pont.

¹⁹⁰ HÁMORI, *A magzat élethez való joga*, 132.

¹⁹¹ *Uo.*, (részletesen lásd *uo.*, 132–133.).

tott és nem is alkothat jogot az abortuszhoz; a szóban forgó „magzat” élete emberi élet, senki sem volt más születése előtt, mint ember; a születés a jogalanyiség tekintetében önkényes határvonal, a különbségtételnek alkotmányos alapja nincsen, és a diszkrimináció – például életkor alapján – a „magzatok” között sem megengedett.¹⁹²

Véleményem szerint tehát Magyarország Alaptörvénye sem tartalmaz jogot az abortuszhoz, az abortuszhoz – az állapotos nő életveszélyének esetét kivéve (az említettek szerint értve) – nincsen jog; sem az Országgyűlés, sem az Alkotmánybíróság nem alkothat jogot az abortuszhoz; az emberi méltóság tiszteletben tartásához való alapvető jog nem foglal magában jogot az abortuszhoz, az önrendelkezési jog, a nő méltósághoz és magánélethez való joga nem terjed ki az abortuszra (beleolvasásnak, kiolvasztásnak fogalmilag sincsen alapja); a művi abortusz jogellenes, természetjog-ellenes, enyhén szólva társadalomra veszélyes, káros cselekmény, az emberi méltóságot is sérti. A „magzat” életét az Alaptörvény alapján is – a kifejtettek szerint – tisztelni, védeni, támogatni kell,¹⁹³ a még meg nem született élő emberi lény alkotmányjogi értelemben is jogalany, az élethez és emberi méltósághoz való alanyi jog jogosultja (a magyar alkotmánynak is ez az eredeti értelme).

---

¹⁹² Az, hogy az Alaptörvény II. cikke indokolásának vonatkozó részét alaptörvény-ellenesnek tartom, valamint az, hogy ezt az alaptörvény-ellenességet az Alkotmánybíróság is kimondhatja, megállapíthatja, megfelelően levonva annak konzekvenciáit, vagy például az, hogy alaptörvénynek, alkotmánynak – vagy módosításának – nevezett aktus, illetve annak része alkotmányellenesnek mondható, nyilvánítható (és nemcsak eljárásjogi okok miatt), az Alaptörvényt ért kritikák és a „jog”, illetőleg az „ember” fogalmával kapcsolatban említettek világában – anélkül is tehát, hogy szörnyű, például II. világháborús példákat említenénk, a kifejtett okoknál fogva –, ma már talán jobban elképzelhető, sőt, lehet, hogy nyilvánvalóbb.

¹⁹³ Lásd még pl. a családok védelméről szóló 2011. évi CCXI. törvény 3. § (1) bekezdés: „(1) A magzat életét a fogantatástól kezdve védelem és tisztelet, valamint külön törvényben foglaltak szerint támogatás illeti meg”; FRIVALDSZKY JÁNOS, „Szempontok a családvédelmi törvény értékeléséhez”, in *Iustum Aequum Salutare* 2 (2012) 57–69.